

Regeringens proposition

1977/78:41

om ändring i aktiebolagslagen (1975: 1385) m. m.;

beslutad den 27 oktober 1977.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll ovannämnda dag.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

SVEN ROMANUS

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att aktiebolagslagens regler om förbud för aktiebolag att lämna lån till aktieägare m. fl. skall gälla även dem som lever samman under äktenskapsliknande förhållanden. Vidare föreslås en vidgad möjlighet att medge undantag från låneförbudet vid förvärv av aktier i bolaget. Dessutom innehåller propositionen förslag till vissa andra smärre ändringar i aktiebolagslagen.

I propositionen föreslås vidare att de anställda i flottningsföreningar skall få samma rätt till styrelserepresentation som anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar.

Lagstiftningen föreslås träda i kraft den 1 januari 1978.

1 Förslag till

Lag om ändring i aktiebolagslagen (1975: 1385)

Härigenom föreskrives att 4 kap. 2 och 16 §§, 11 kap. 9, 11 och 13 §§, 12 kap. 7—9 §§, 13 kap. 7 och 10 §§, 14 kap. 9 § samt 19 kap. 1 § aktiebolagslagen (1975: 1385) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.

2 §

Vid nyemission där de nya aktierna skall betalas med pengar (kontantemission) och vid fondemission har aktieägarna företrädesrätt till de nya aktierna i förhållande till det antal aktier de förut äger, om ej annat föreskrivits i bolagsordningen enligt 3 kap. 1 § andra stycket 3 eller, vid kontantemission, bestämmas i emissionsbeslutet.

Vid nyemission där de nya aktierna skall betalas med pengar (kontantemission) och vid fondemission har aktieägarna företrädesrätt till de nya aktierna i förhållande till det antal aktier de förut äger, om ej annat föreskrivits i bolagsordningen enligt 3 kap. 1 § andra stycket 3 eller, vid kontantemission, *antingen* bestämmas i emissionsbeslutet *eller följer av villkor som enligt 5 kap. 4 § första stycket 8 meddelats vid emission av skuldebrev.*

16 §

Fondemission kan ske genom överföring till aktiekapitalet av belopp som kan utdelas enligt 12 kap. 2 § första stycket samt av uppskrivningsfond och reservfond eller genom uppskrivning av anläggningstillgångs värde.

Bestämmelserna i 4 § första stycket gäller i tillämpliga delar även i fråga om förslag till beslut om fondemission.

Beslut om fondemission skall ange *det* belopp *varmed* aktiekapitalet ökas samt de nya aktiernas aktieslag eller det belopp vartill aktiernas nominella belopp höjes. I avstämningsbolag skall avstämningsdagen anges i beslutet varvid iakttagas att avstämning ej får ske innan beslutet registrerats. På sådant bolag äger 5 § tredje stycket och 7 § första stycket motsvarande tillämpning.

Beslut om fondemission skall ange *på vilket sätt och med vilket* belopp aktiekapitalet ökas samt de nya aktiernas aktieslag eller det belopp vartill aktiernas nominella belopp höjes. I avstämningsbolag skall avstämningsdagen anges i beslutet varvid iakttagas att avstämning ej får ske innan beslutet registrerats. På sådant bolag äger 5 § tredje stycket och 7 § första stycket motsvarande tillämpning.

Beslutet om fondemission skall utan dröjsmål anmälas för registrering och får ej verkställas före registreringen.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

Aktiekapitalet är ökat när registrering skett. De nya aktierna skall genom styrelsens försorg ofördröjligen upptagas i aktieboken. De medför rätt till utdelning enligt vad därom bestämts i beslutet om emission. Beslutet får dock ej innebära att sådan rätt inträder senare än för räkenskapsåret efter det under vilket registrering skett.

11 kap.

9 §

I förvaltningsberättelsen skall upplysning lämnas dels om sådana för bedömningen av bolagets verksamhetsresultat och ställning viktiga förhållanden, för vilka redovisning ej skall lämnas i resultaträkning eller balansräkning, dels om händelser av väsentlig betydelse för bolaget, som inträffat under räkenskapsåret eller efter dettas slut. *I aktiebolag vari aktierna till huvudsaklig del äges eller på därmed jämförligt sätt innehas, direkt eller genom förmedling av juridisk person, av en eller ett fåtal fysiska personer, skall särskild redogörelse lämnas för ingångna avtal och andra därmed jämförliga förhållanden mellan bolaget och dess aktieägare.*

I förvaltningsberättelsen skall upplysning lämnas dels om sådana för bedömningen av bolagets verksamhetsresultat och ställning viktiga förhållanden, för vilka redovisning ej skall lämnas i resultaträkning eller balansräkning, dels om händelser av väsentlig betydelse för bolaget, som inträffat under räkenskapsåret eller efter dettas slut.

I förvaltningsberättelsen skall anges medelantalet under räkenskapsåret anställda personer med angivande tillika av medelantalet för varje arbetsställe med mer än tjugo anställda. Vidare skall anges sammanlagda beloppet av räkenskapsårets löner och ersättningar dels till styrelsen och verkställande direktör, dels till övriga anställda. Tantiem och därmed jämställd ersättning till styrelsen och verkställande direktör skall anges särskilt. Har bolaget anställda i flera länder, skall löner och ersättningar anges särskilt för varje land jämte uppgift om medelantalet anställda i respektive land.

Förvaltningsberättelsen skall innehålla förslag till dispositioner beträffande bolagets vinst eller förlust.

Aktiebolag som enligt 10 kap. 3 § andra stycket är skyldigt att ha auktoriserad revisor skall till förvaltningsberättelsen foga en finansieringsanalys. I denna skall redovisas bolagets finansiering och kapitalinvesteringar samt förändringen av rörelsekapitalet under räkenskapsåret.

11 §

Koncernresultaträkningen och koncernbalansräkningen skall var för sig utgöra ett sammandrag av moderbolagets och dotterföretagens resultaträkningar och balansräkningar, upprättat enligt god redovisningssed och med iakttagande i tillämpliga delar av 2 och 5—8 §§.

Koncernresultaträkningen skall utvisa koncernens årsresultat efter avdrag för redovisad vinstutdelning inom koncernen och avdrag eller tillägg

Nuvarande lydelse

för ökning eller minskning av internvinst under räkenskapsåret. Koncernbalansräkningen skall utvisa beloppet av fritt eget kapital eller ansamlad förlust i koncernen efter avdrag för internvinster. Med internvinst avses på moderbolaget belöpande andel av vinst på överlåtelse av tillgång inom koncernen, i den mån ej överlåtelse av tillgången därefter skett till köpare utanför koncernen eller förbrukning av tillgången eller nedsättning av dess värde ägt rum hos det företag inom koncernen som förvärvat tillgången.

Om det med hänsyn till koncernens sammansättning eller andra särskilda skäl är förenat med synnerliga svårigheter att vid koncernredovisningen i visst hänseende tillämpa första eller andra stycket får de *undantag* göras som förhållandena kräver. För *sådan* avvikelse skall lämnas motiverad redogörelse i moderbolagets förvaltningsberättelse.

I förvaltningsberättelsen för moderbolag skall vidare lämnas sådana upplysningar om koncernen som avses i 9 § första stycket första meningen och andra stycket. Redogörelse skall lämnas om vilka metoder och värderingsprinciper som använts vid uppgörande av koncernredovisningen. Därjämte skall uppges det belopp, som av det fria egna kapitalet i koncernen enligt årsredovisningarna för företag inom denna skall överföras till bundet eget kapital.

Aktiebolag som är dotterföretag skall i förvaltningsberättelsen ange namnet på moderbolaget och i förekommande fall dettas moderbolag. Moderbolag och dotterbolag skall vidare ange hur stor andel av årets inköp och försäljning som avser andra företag inom samma koncern.

Uppgifter om koncernens lagerreserv skall intagas i koncernredovisningen, om koncernen är av sådan storlek som anges i 10 kap. 3 § fjärde stycket. I sådant fall skall till koncernredovisningen fogas finansieringsanalys för koncernen.

13 §

I delårsrapport skall översiktligt redogöras för verksamheten och resultatutvecklingen i denna samt för investeringar och förändringar i likviditet och finansiering sedan

Föreslagen lydelse

Om det med hänsyn till koncernens sammansättning eller andra särskilda skäl är förenat med synnerliga svårigheter att vid koncernredovisningen i visst hänseende tillämpa första eller andra stycket, får de *avvikelser* göras som förhållandena kräver. *Avvikelse skall ske, om det av särskilda skäl är påkallat för att en rättvisande redovisning av koncernen skall uppnås.* För avvikelse skall lämnas motiverad redogörelse i moderbolagets förvaltningsberättelse.

I förvaltningsberättelsen för moderbolag skall vidare lämnas sådana upplysningar om koncernen som avses i 9 § första och andra styckena. Redogörelse skall lämnas om vilka metoder och värderingsprinciper som använts vid uppgörande av koncernredovisningen. Därjämte skall uppges det belopp, som av det fria egna kapitalet i koncernen enligt årsredovisningarna för företag inom denna skall överföras till bundet eget kapital.

I delårsrapport skall översiktligt redogöras för verksamheten och resultatutvecklingen i denna samt för investeringar och förändringar i likviditet och finansiering sedan

Nuvarande lydelse

föregående räkenskapsårs utgång. Vidare skall lämnas beloppsuppgift om omsättningen och resultatet före bokslutsdispositioner och skatt under rapportperioden. Om särskilda skäl föreligger, får en ungefärlig beloppsuppgift beträffande resultatet lämnas. Bestämmelserna i 6 § första stycket och 9 § första stycket *första meningen* gäller i tillämpliga delar för delårsrapport.

Föreslagen lydelse

föregående räkenskapsårs utgång. Vidare skall lämnas beloppsuppgift om omsättningen och resultatet före bokslutsdispositioner och skatt under rapportperioden. Om särskilda skäl föreligger, får en ungefärlig beloppsuppgift beträffande resultatet lämnas. Bestämmelserna i 6 § första stycket och 9 § första stycket gäller i tillämpliga delar för delårsrapport.

Är koncern av sådan storlek som avses i 10 kap. 3 § fjärde stycket, skall moderbolaget i delårsrapport, utöver uppgifter för moderbolaget, lämna uppgifter för koncernen motsvarande vad i första stycket sägs. Uppgift om omsättning och resultat skall avse belopp efter avdrag för interna poster inom koncernen och med hänsyn tagen till internvinsteliminering.

12 kap.

7 §

Aktiebolag får ej lämna penninglån till den som äger aktier i eller är styrelseledamot eller verkställande direktör i bolaget eller annat bolag i samma koncern. Detsamma gäller i fråga om penninglån till

1. den som är gift med eller är syskon eller släkting i rätt upp- eller nedstigande led till aktieägare, styrelseledamot eller verkställande direktör,
2. den som är besvägrad med sådan person i rätt upp- eller nedstigande led eller så att den ene är gift med den andres syskon, eller
3. juridisk person över vars verksamhet person som nämnts ovan har ett bestämmande inflytande.

Bestämmelserna i första stycket gäller ej om

1. gäldenären är kommun eller landstingskommun,
2. gäldenären är företag i koncern i vilken det långivande bolaget ingår,
3. gäldenären driver rörelse och lånet betingas av affärsmässiga skäl samt är avsett utslutande för gäldenärens rörelse, eller

4. gäldenären eller honom närstående fysisk eller juridisk person som avses i första stycket 1—3 är aktieägare samt det sammanlagda aktieinnehavet ej uppgår till en procent av aktiekapitalet i bolaget eller, om bolaget ingår i koncern, i koncernbolagen. Första stycket tillämpas dock, om gäldenären eller juridisk person över vars verksamhet han har ett bestämmande inflytande eller båda tillsammans äger mer än 500 aktier i bolaget

4. gäldenären eller honom närstående fysisk eller juridisk person som avses i första stycket 1—3 är aktieägare samt det sammanlagda aktieinnehavet ej uppgår till en procent av aktiekapitalet i bolaget och ej heller, om bolaget ingår i koncern, till en procent av de sammanlagda aktiekapitalen i koncernbolagen. Första stycket tillämpas dock, om gäldenären eller juridisk person över vars verksamhet han har ett bestämmande inflytande el-

Nuvarande lydelse

eller, om bolaget ingår i koncern, i koncernbolagen.

Föreslagen lydelse

ler båda tillsammans äger mer än 500 aktier i bolaget eller, om bolaget ingår i koncern, i koncernbolagen.

Aktiebolag får icke lämna penninglån i syfte att gäldenären eller honom närstående fysisk eller juridisk person som avses i första stycket 1—3 skall förvärva aktier i bolaget eller annat bolag i samma koncern.

Bestämmelserna i denna paragraf om förbud mot penninglån äger motsvarande tillämpning i fråga om ställande av säkerhet.

Vid tillämpningen av denna paragraf likställes äktenskapsliknande samlevnad med äktenskap, om de sammanlevande tidigare har varit gifta med varandra eller har eller har haft barn gemensamt.

8 §

Länsstyrelsen kan på ansökan medge undantag från 7 §, om synnerliga skäl därtill föreligger. Sådant undantag medges dock av bankinspektionen när det gäller aktiebolag som står under bankinspektionens tillsyn.

Länsstyrelsen kan på ansökan medge undantag från 7 §, om *det vid förvärv av aktier i bolaget eller annat bolag i samma koncern är påkallat av särskilda omständigheter eller om det i annat fall föreligger synnerliga skäl*. Sådant undantag medges dock av bankinspektionen när det gäller aktiebolag som står under bankinspektionens tillsyn.

Bolagets kända borgenärer skall höras över ansökningen. Det behöver dock ej ske, om borgenärernas ställning uppenbarligen icke påverkas av att ansökningen bifalles. Om borgenär begär det, skall hans fordran betalas eller betryggande säkerhet ställas för den innan ansökningen får bifallas.

9 §

Sådana penninglån och säkerheter som lämnats med stöd av tillstånd enligt 8 § skall upptagas i en av styrelsen och verkställande direktör för varje räkenskapsår upprättad förteckning, såvida ej tillståndsmyndigheten särskilt föreskrivit att lånet eller säkerheten ej behöver upptagas i sådan förteckning. Förteckningen skall avse dels under räkenskapsåret tillkomna, dels från tidigare räkenskapsår kvarstående lån och säkerheter. I förteckningen skall angivas namnet på de personer till vilka lån

Sådana penninglån och säkerheter som lämnats med stöd av tillstånd enligt 8 § skall upptagas i en av styrelsen och verkställande direktör för varje räkenskapsår upprättad förteckning, såvida ej tillståndsmyndigheten särskilt föreskrivit att lånet eller säkerheten ej behöver upptagas i sådan förteckning. Förteckningen skall avse dels under räkenskapsåret tillkomna, dels från tidigare räkenskapsår kvarstående lån och säkerheter. I förteckningen skall angivas namnet på de personer till vilka lån

Nuvarande lydelse

lämnats eller för vilka säkerhet ställts. I förteckningen intages på motsvarande sätt uppgift om sådana penninglån och säkerheter som på grund av bestämmelsen i 7 § andra stycket 3 ej omfattas av förbudet i 7 § första eller fjärde stycket.

Föreslagen lydelse

lämnats eller för vilka säkerhet ställts. I förteckningen intages på motsvarande sätt uppgift om sådana penninglån och säkerheter som lämnats i fall som avses i 7 § andra stycket 3.

Bolaget skall bevara förteckning som avses i första stycket under minst tio år räknat från utgången av det räkenskapsår till vilket förteckningen hänförs sig.

13 kap.

7 §

Bolagsstämma eller domstol, som fattar beslut att bolaget skall träda i likvidation, skall samtidigt utse en eller flera likvidatorer. I bolagsordningen kan föreskrivas att därjämte en eller flera likvidatorer skall tillsättas i annan ordning. Likvidator träder i styrelsens och verkställande direktörs ställe och har i uppgift att genomföra likvidationen.

Saknar aktiebolag, som trätt i likvidation, till registret anmäld behörig likvidator, skall rätten förordna en eller flera likvidatorer efter anmälan av registreringsmyndigheten eller ansökan av aktieägare, borgenär eller annan vars rätt kan vara beroende av att någon finnes som kan företräda bolaget.

Likvidatorerna skall genast anmäla likvidationsbeslutet för registrering.

Bestämmelserna i denna lag om styrelse och styrelseledamöter äger motsvarande tillämpning på likvidator, i den mån ej annat följer av detta kapitel.

Uppdrag att vara revisor upphör icke genom att bolaget träder i likvidation. Bestämmelserna i 10 kap. äger tillämpning under likvidation. Revisionsberättelsen skall innehålla uttalande huruvida enligt revisorernas mening likvidation onödigt fördröjes.

10 §

Likvidatorerna skall genast anmäla likvidationsbeslutet för registrering och söka kallelse på bolagets okända borgenärer.

Likvidatorerna skall genast söka kallelse på bolagets okända borgenärer.

14 kap.

9 §

Äger moderbolag självt eller tillsammans med dotterföretag mer än nio tiondelar av aktierna med mer än nio tiondelar av röstetalet för samtliga aktier i dotterbolag, har moderbolaget rätt att av de övriga aktieägarna i sistnämnda bolag lösa in återstående aktier. Den vars aktier kan lösas in har rätt att få sina aktier inlösta av moderbolaget.

Nuvarande lydelse

Tvist huruvida rätt eller skyldighet till inlösen föreligger eller om lösenbeloppet prövas av tre skiljemän enligt lagen (1929: 145) om skiljemän, i den mån annat ej följer av bestämmelserna i detta kapitel.

Föreslagen lydelse

Tvist huruvida rätt eller skyldighet till inlösen föreligger eller om lösenbeloppet prövas av tre skiljemän enligt lagen (1929: 145) om skiljemän, i den mån annat ej följer av bestämmelserna i detta kapitel. *Bestämmelserna i 18 § andra stycket nämnda lag om tid inom vilken skiljedomen skall meddelas är icke tillämpliga.*

Har moderbolaget förvärvat större delen av sina aktier i dotterbolaget på grund av inbjudan till en vidare krets att till moderbolaget överlåta sådana aktier mot visst vederlag, skall lösenbeloppet motsvara vederlaget, om ej särskilda skäl föranleder annat.

Kostnaderna för skiljemannaförfarandet skall bäras av moderbolaget, om ej skiljemännen på särskilda skäl ålägger annan aktieägare att helt eller delvis svara för dessa kostnader.

19 kap.

1 §

Till böter eller fängelse i högst ett år dömes den som

1. uppsåtligen eller av oaktsamhet underlåter att enligt denna lag föra aktiebok, aktiebrevsregister, förteckning enligt 3 kap. 12 § eller hålla aktiebok tillgänglig,

2. uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot 3 kap. 12 § tredje stycket, 8 kap. 8 § andra stycket andra meningen eller 9 § första stycket,

2. uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot 3 kap. 12 § tredje stycket, 8 kap. 8 § andra stycket andra meningen eller 9 § första stycket *andra eller tredje meningen*,

3. uppsåtligen eller av grov oaktsamhet bryter mot 12 kap. 7 eller 9 §,

4. uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot 17 kap. 4 § första eller andra stycket, 7 § tredje stycket eller 9 §,

5. uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot 4 kap. 5 § andra stycket eller 5 kap. 4 § andra stycket såvitt dessa lagrum rör förbehåll enligt 17 kap. 1 §.

Utän hinder av 35 kap. 1 § brottsbalken får påföljd för brott enligt första stycket 3 mot 12 kap. 7 § ådömas, om den misstänkte häktats eller erhållit del av åtal för brottet inom fem år från brottet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1978.

2 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1919: 426) om flottning i allmän flottled**

Härigenom föreskrives i fråga om lagen (1919: 426) om flottning i allmän flottled

dels att 39 § skall ha nedan angivna lydelse,

Nuvarande lydelse

dels att i lagen skall införas en ny paragraf, 40 a §, av nedan angivna lydelse.

*Föreslagen lydelse*39 §¹

Styrelsen väljes å flottningsstäm-
ma, *dock att en ledamot därav kan
efter ty i 40 § stadgas utses på an-
nat sätt.*

Styrelsen väljes å flottningsstäm-
ma. *Av 40 och 40 a §§ följer dock
att styrelseledamot kan utses på
annat sätt.*

Till styrelseledamot må utses annan person än flottande.

Ledamot av styrelsen skall vara här i riket bosatt svensk medborgare, där ej för särskilt fall regeringen medgiver undantag.

Styrelseledamot må, ändå att den tid, för vilken han blivit utsedd, ej gått till ända, skiljas från uppdraget genom beslut av den, som utsett honom.

Avgår av föreningen vald styrelseledamot, innan den tid, för vilken han blivit vald, gått till ända, och finnes ej ersättare, åligger det övriga styrelseledamöter, såframt styrelsen ej är beslutför med kvarstående ledamöter eller enligt reglementet fulltalig styrelse alltid skall förefinnas, att ofördröjligen föranstalta om val av ny ledamot.

40 a §

I fråga om flottningsförening skall lagen (1976: 351) om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar gälla i tillämpliga delar. I stället för vad som föreskrives i 19 § nämnda lag gäller att bestämmelserna i 18 § samma lag äga motsvarande tillämpning, om olägenhet som där sägs skulle uppkomma genom att styrelserepresentation för de anställda införes i flottningsförening där länsstyrelsen har utsett styrelseledamot enligt 40 §.

I anmälan om styrelsens sammansättning enligt 41 § skall anges om arbetstagarrepresentant har utsetts. Arbetstagarrepresentants namn och adress skall införas i förteckning som anges i 76 a §.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1978.

¹ Senaste lydelse 1977: 671.

JUSTITIEDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1977-10-06

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Bohman, Ahlmark, Romanus, Turesson, Antonsson, Mogård, Olsson, Åsling, Söder, Mundebo, Krönmark, Burenstam Linder, Wikström, Friggebo

Föredragande: statsrådet Romanus

Lagrådsremiss om ändring i aktiebolagslagen (1975: 1385) m. m.

1 Inledning

Aktiebolagslagen (1975: 1385), ABL, har trätt i kraft den 1 januari 1977 (prop. 1975: 103, LU 1975/76: 4, rskr 1975/76: 114). Vid behandlingen av förslaget till ABL uttalade riksdagen (se LU 1975/76: 4 s. 105) att närståendebegreppet enligt den s. k. släktkatalogen i låneförbudsreglerna i 12 kap. 7 § ABL borde omfatta äktenskapsliknande samlevnad. Riksdagen förordade att frågan togs upp till förnyat övervägande i lämpligt sammanhang.

Med anledning av riksdagens uttalande har denna fråga behandlats i en inom justitiedepartementet upprättad promemoria (Ds Ju 1976: 11) Förslag till lag om ekonomiska föreningar m. m. I promemorian har vidare behandlats frågan om styrelserepresentation för de anställda i flottningsföreningar (se prop. 1975/76: 166 s. 139). Promemorian innehåller förslag till lagar om ändring i ABL, lagen (1919: 426) om flottningslag i allmän flottled (flottningslagen) och lagen (1976: 351) om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar. Förslagen bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 1*.

Promemorian har remissbehandlats. Härvid har de angivna förslagen föranlett yttranden av bankinspektionen, riksskatteverket, Sveriges advokatsamfund och Sveriges industriförbund resp. Svenska flottledsförbundet och Svenska skogsarbetareförbundet.

Sveriges industriförbund, Svenska bankföreningen, Föreningen Auktoriserade revisorer och Värdepapperscentralen VPC Aktiebolag, i det följande kallade organisationerna, har i skrivelse den 1 oktober 1976

hemställt om visst förtydligande när det gäller ABL:s regler om konvertibla skuldebrev och skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning av aktier (se prop. 1976/77: 18 s. 7). Organisationernas skrivelse bör i denna del fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 2*.

Vidare har Sveriges industriförbund och Föreningen Auktoriserade revisorer i skrivelse den 5 september 1977 hemställt om vissa andra ändringar i ABL. Skrivelsen bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 3*.

2 Låneförbudet

2.1 Nuvarande ordning

Genom ändring år 1973 i lagen (1944: 705) om aktiebolag infördes regler om förbud för aktiebolag att lämna lån till aktieägare m. fl. (prop. 1973: 93, LU 1973: 19, rskr 1973: 238, SFS 1973: 303; prop. 1973: 168, LU 1973: 41, rskr 1973: 393, SFS 1973: 1082). Reglerna om låneförbud har med vissa smärre justeringar förts över till 12 kap. 7—9 §§ ABL.

Låneförbudet innebär att aktiebolag inte får lämna penninglån till eller ställa säkerhet för vissa personer som ingår i den s. k. förbjudna kretsen. Till denna krets hör aktieägare, styrelseledamot och verkställande direktör i bolaget eller i annat bolag i samma koncern, vissa släktingar och andra som är närstående till nämnda personer, nämligen make, syskon, släktingar i rätt upp- eller nedstigande led eller den som är besvägrad med sådan person i rätt upp- eller nedstigande led eller så att den ena är gift med den andres syskon, samt slutligen juridisk person över vars verksamhet nu nämnd person har ett bestämmande inflytande.

Bestämmelserna innehåller också ett särskilt förbud för aktiebolag att lämna penninglån — eller ställa säkerhet — i syfte att låntagaren eller någon honom närstående fysisk eller juridisk person som nyss nämnts skall förvärva aktier i bolaget eller annat bolag i samma koncern.

Från låneförbudet gäller fyra undantag, som dock inte är tillämpliga vid lån för aktieförvärv. För det första gäller förbudet inte, om låntagaren är kommun eller landstingskommun. För det andra gäller förbudet inte lån mellan företag i samma koncern. För det tredje görs undantag för det fall att låntagaren driver rörelse och lånet betingas av affärsmässiga skäl samt är avsett uteslutande för låntagarens rörelse. För det fjärde gäller förbudet inte lån till aktieägare med obetydligt aktieinnehav. Lån får lämnas om låntagaren eller honom närstående fysisk eller juridisk person som tidigare nämnts är aktieägare samt det sammanlagda aktieinnehavet inte uppgår till en procent av aktiekapitalet

i bolaget eller, om bolaget ingår i koncern, i koncernbolagen. Låneförbud gäller dock om låntagaren eller juridisk person över vars verksamhet han har ett bestämmande inflytande eller båda tillsammans äger mer än 500 aktier i bolaget eller, om bolaget ingår i koncern, i koncernbolagen.

Länsstyrelsen eller, i vissa fall, bankinspektionen kan medge undantag (dispens) från förbudsreglerna, om synnerliga skäl föreligger. Bolagets kända borgenärer skall i allmänhet höras över ansökan om dispens. Om borgenär begär det, skall hans fordran betalas eller betryggande säkerhet ställas, innan ansökan får bifallas.

Lämnas penninglån eller ställs säkerhet med stöd av dispens skall lånet resp. säkerheten antecknas i en av styrelsen och verkställande direktören för varje räkenskapsår upprättad förteckning. Dispensmyndigheten kan emellertid föreskriva att lånet eller säkerheten inte behöver tas upp i förteckningen. Förteckningen skall avse dels under räkenskapsåret tillkomna, dels från tidigare räkenskapsår kvarstående lån och säkerheter. I förteckningen skall anges namnet på de personer till vilka lån har lämnats eller för vilka säkerhet har ställts. Förteckningen skall också innehålla uppgift om s. k. kommersiella lån, dvs. lån som enligt det tredje undantaget från låneförbudsbestämmelserna lämnas för låntagarens rörelse.

Låneförbudet gäller givetvis inte lån och säkerheter som tillkommit innan lagstiftningen om låneförbud trädde i kraft den 6 juni 1973. I den nämnda förteckningen skall dock lämnas uppgift om lån eller säkerheter som tillkommit före den 6 juni 1973 under förutsättning att lånet eller säkerheten är av sådant slag som avses med låneförbudsbestämmelserna. Kommersiella lån som bolaget lämnat före nämnda dag skall emellertid inte förtecknas (se prop. 1973: 93 s. 146).

Uppgift om med stöd av dispens lämnade lån resp. ställda säkerheter skall enligt 11 kap. 8 § ABL också lämnas i balansräkningen eller i särskild notuppgift till denna. Balansräkningsuppgiften skall omfatta även sådana äldre lån och säkerheter som skall tas med i den särskilda förteckningen (se prop. 1973: 93 s. 146).

2.2 Frågans tidigare behandling

Frågan huruvida äktenskapsliknande samlevnad bör likställas med äktenskap vid tillämpningen av låneförbudsbestämmelserna diskuterades redan i samband med 1973 års reform. Lagutskottet uttalade då (LU 1973: 19 s. 56) att äktenskapsliknande samlevnad borde innefattas i släktkatalogen. Eftersom en sådan utvidgning var förenad med vissa problem anförde utskottet i sitt av riksdagen godtagna utlåtande (rskr 1973: 238) att frågan borde uppmärksammas under det fortsatta arbetet på en ny aktiebolagslag.

Synpunkter på riksdagens uttalande framfördes i en framställning om ändring av låneförbudet som vissa näringslivsorganisationer gjorde till justitiedepartementet i början av år 1974 (se prop. 1975: 103 s. 491). Från näringslivets sida framhölls därvid att man anser det riktigt att sammanlevnad i äktenskapsliknande former likställs med äktenskap då så är påkallat för att skydda den svagare parten. Vidare bör så ske i skattesammanhang. Förhållandet är emellertid ett annat när det gäller aktiebolagslagens regler. I affärlivet måste omsättningens säkerhet tillmätas stor betydelse. Detta leder till behov av klara regler om när parter kan binda varandra vid avtal. Därvid spelar registrering av personers status m. m. en väsentlig roll. Status måste framgå av offentliga register. Sammanlevnad i äktenskapsliknande former bör därför enligt näringslivsorganisationerna inte jämföras med äktenskap såvitt avser låneförbudets omfattning.

Det i prop. 1975: 103 framlagda förslaget till ny aktiebolagslag innehöll ingen bestämmelse som jämställde äktenskapsliknande samlevnad med äktenskap. Föredragande statsrådet anförde härom i propositionen (s. 492):

När det gäller frågan om äktenskapsliknande samlevnad bör likställas med äktenskap vid tillämpning av låneförbudsregeln vill jag först framhålla att en regel härom måste bli ganska komplicerad. Det är, som lagutskottet framhållit, nödvändigt att få en klar avgränsning av regeln i fråga. I och för sig kan detta åstadkommas genom en anknytning till det skatterättsliga familjebegreppet. En lösning i enlighet härmed är emellertid förenad med andra nackdelar. En sådan regel skulle nämligen kunna komma att leda till att långivande bolag ansåg sig mer eller mindre nödsakade att göra vissa efterforskningar i den presumtive låntagarens personliga förhållanden. Detta är i och för sig ägnat att väcka betänkligheter. I sammanhanget får inte heller förbises att näringslivet uppenbarligen bedömt en sådan regel som praktiskt svårhanterlig. Även om det från allmän synpunkt kan finnas skäl för att jämställa äktenskapsliknande samlevnad med äktenskap vid tillämpning av låneförbudsreglerna har jag därför funnit att de nu angivna nackdelarna skulle överväga fördelarna med en sådan lösning.

I sitt av riksdagen godkända betänkande yttrade lagutskottet i denna fråga bl. a. (LU 1975/76: 4 s. 104, rskr 1975/76: 114):

Med anledning av vad som sålunda förekommit får utskottet för sin del framhålla att riksdagens ståndpunktstagande i 1973 års lagstiftningsärende ligger helt i linje med de tankegångar som kom till uttryck i samband med den partiella reformen av familjelagstiftningen samma år. Statsmakterna hade därvid anledning att ta ställning till den principiella frågan om lagstiftnings allmänna förhållande till olika samlevnadsformer. Det konstaterades att det är svårt att på alla rättsområden utforma reglerna så att de inte i vissa speciella situationer kan synas prioritera en viss samlevnadsform. Beträffande två särskilda rättsområden ansåg man det emellertid vara möjligt att avge en entydig principdeklaration. Sålunda uttalades att man vid utformningen av regler om skatter och sociala förmåner i möjligaste mån bör undvika att ge reglerna ett sådant innehåll att människor

förlorar på att gifta sig eller vinner på att skiljas (prop. 1973: 32 s. 84, LU 1973: 20 s. 73). I samband med att riksdagen år 1973 antog låneförbudsreglerna i aktiebolagslagen framhölls det från riksdagens sida att man ansåg nyssnämnda principuttalande tillämpligt även i förevarande fall. Utskottet anser att en sådan utvidgning alltså ter sig naturlig. Utskottet erinrar härvid om att det under senare år varit vanligt att man vid lagstiftning på andra rättsområden än som direkt avses med nämnda principuttalande ansett sig böra beakta den pågående förändringen av familjerektionerna i samhället. Denna karakteriseras bl. a. av att släktskap mist något av sin tidigare betydelse som sammanbindande faktor mellan människor samtidigt som stadigvarande samlevnad utan äktenskap ökat i omfattning. Såsom några exempel från civilrättens, processrättens och exekutionsrättens områden på fall där genom lagstiftning under 1970-talet samlevnadsfallen beaktats vid bestämmande av närståendebegreppet vill utskottet peka på reglerna om överlåtelse av hyresrätt i 12 kap. 34 § jordabalken, bestämmelserna om domarjäv och vittnesjäv i 4 kap. 13 § resp. 36 kap. 3 § rättegångsbalken samt reglerna om återvinning i konkurs i 29 a § konkurslagen (1921: 255) (jfr även SOU 1975: 54 s. 177 f.). Utskottet vill också peka på att såsom en nyhet i det nu föreliggande lagförslaget förordas i fråga om revisor att med jäv på grund av giftermål bör likställas samlevnad under äktenskapsliknande förhållanden.

Vad härefter gäller själva sakfrågan måste det enligt utskottets mening anses otillfredsställande att låneförbudet kan kringgås genom en formell ändring av civilståndet. För att upprätthålla låneförbudets effektivitet finns det även i övrigt skäl att i förevarande sammanhang likställa äktenskapsliknande samlevnad med äktenskap. Utskottet syftar här på att antalet sammanboende ökat avsevärt under senare år.

Föredragande statsrådet har anfört betänkligheter mot att den av riksdagen förordade lagändringen skulle kunna komma att leda till att långivande bolag ansåg sig mer eller mindre nödsakade att göra vissa efterforskningar i den presumtiva låntagarens personliga förhållanden. Dessa betänkligheter finner utskottet överdrivna. Utskottet erinrar om att enligt propositionens förslag skall normalt inga större krav ställas på utredningen om huruvida en eventuell låntagare omfattas av låneförbudet. Sålunda framhålls att bolagen i den praktiska tillämpningen synes kunna förfara så att de vid kreditgivning till anställda endast ställer frågan om vederbörande äger en procent av aktiekapitalet — i vilket fall närståendes aktieinnehav skall räknas med — eller alternativt om han äger mer än 500 aktier i bolaget. Om svaret blir nekande och bolaget inte självt har anledning att anta att svaret är felaktigt, kan enligt propositionen lånet lämnas respektive säkerheten ställas. Liknande uttalanden görs beträffande bolagets undersökningsplikt när det gäller andra personkategorier som omfattas av låneförbudet. Beträffande anställda vill utskottet tillägga att under förutsättning att man anknyter till det skatterättsliga familjebegreppet i 65 § kommunalskattelagen (1928: 370) kan det knappast väcka betänkligheter att vederbörande låntagare i samband med kreditgivningen tillfrågas om sin familjerättsliga ställning. Denna är ju i många fall känd för arbetsgivaren redan till följd av källskatttabellernas kolumnindelning. Utskottet hänvisar också till att företagna sociologiska undersökningar tyder på att sammanboende utan äktenskap är accepterat av samhället (se SOU 1975: 24 s. 169).

Med hänsyn till här angivna förhållanden anser sig utskottet böra vidhålla sitt av riksdagen år 1973 godkända uttalande om att närstående-

begreppet enligt den s. k. släktkatalogen i låneförbudsreglerna bör omfatta äktenskapsliknande samlevnad. Utskottet förordar att frågan tas upp till förnyat övervägande i lämpligt sammanhang. Vad utskottet sålunda anfört bör ges regeringen till känna.

2.3 Promemorieförslaget

I promemorian (Ds Ju 1976: 11 s. 94—98) föreslås ändring av ABL så att även äktenskapsliknande samlevnad omfattas av den s. k. släktkatalogen i 12 kap. 7 §. Innebörden av förslaget är att äktenskapsliknande samlevnad skall tilläggas samma rättsliga betydelse som äktenskap när det gäller att avgöra om en fysisk eller juridisk person tillhör den krets av rättssubjekt som bolaget inte får lämna lån till resp. ställa säkerhet för.

I promemorian framhålls att äktenskapsliknande samlevnad inte är ett entydigt begrepp. Med hänsyn till att överträdelse av låneförbudsbestämmelserna är straffbelagt (19 kap. 1 § första stycket 3 ABL) är det därför nödvändigt att det anges i låneförbudsreglerna under vilka närmare förutsättningar ett samlevnadsförhållande skall likställas med äktenskap. Eftersom bolagets undersökningsplikt inte bör innebära några ingående efterforskningar i den presumtive låntagarens familjeförhållanden, är det enligt promemorian önskvärt att likställdheten begränsas till fall där samlevnaden har stadigvarande karaktär och lätt kan konstateras av en utomstående.

En lämplig avgränsning av låneförbudets räckvidd i fråga om samlevnadsfallen torde enligt promemorian kunna uppnås, om man i detta sammanhang använder det s. k. skatterättsliga familjebegreppet. Detta kännetecknas av att de sammanlevande tidigare varit gifta med varandra eller gemensamt har eller har haft barn. Bestämmelser om att äktenskapsliknande samlevnad under dessa förutsättningar skall jämföras med äktenskap finns på många håll inom lagstiftningen. Förutom 65 § kommunalskattelagen (1928: 370) nämns i promemorian som exempel 8 kap. 2 § lagen (1962: 381) om allmän försäkring (omtryckt 1977: 630), 20 § kungörelsen (1968: 425) om statliga bostadstillägg till barnfamiljer (omtryckt 1973: 378) och 3 kap. 26 § studiestödslagen (1973: 349, omtryckt 1975: 359). Det kan anmärkas att 1968 års kungörelse numera ersatts av förordningen (1976: 263) om statligt bostadsbidrag till barnfamiljer, varvid 20 § med ett något utvidgat innehåll förts över till 18 § i förordningen.

Om låneförbudet omfattar äktenskapsliknande samlevnad endast i skatterättslig mening, kommer enligt promemorian regleringen av samlevnadsfallen inte att stämma överens med motsvarande reglering i bestämmelserna om revisorsjäv i 10 kap. 4 § första stycket ABL. Där upp-tas ett opreciserat samlevnadsbegrepp. Bestämmelserna om revisorsjäv är emellertid utformade efter mönster av reglerna om domarjäv och

vittnesjäv i 4 kap. 13 § resp. 36 kap. 3 § rättegångsbalken. Med hänsyn härtill och då bestämmelserna i 12 kap. 7 § och 10 kap. 4 § har olika funktion är det enligt promemorian från saklig synpunkt inte påkallat att samordna behandlingen av äktenskapsliknande samlevnad i dessa båda lagrum.

Promemorieförslaget (Ds Ju 1976: 11 s. 240) innebär slutligen att sådana vid ikraftträdandet av lagändringen utestående lån och ansvarsförbindelser, som skulle ha omfattats av låneförbudet, om släktkatalogen från början omfattat äktenskapsliknande samlevnad, i fortsättningen bör redovisas i bolagets balansräkning och upptas i den särskilda förteckningen över lån m. m. En särskild övergångsbestämmelse föreslås härom.

2.4 Remissyttrandena

Förslaget till ändring i 12 kap. 7 § ABL tillstyrks av *bankinspektionen* och *riksskatteverket*. Verket förutsätter därvid att den som lämnar lån inte skall behöva göra några längre gående efterforskningar i den presumptive låntagarens personliga förhållanden.

Sveriges advokatsamfund anser det önskvärt att låneförbudets släktkatalog inte skall omfatta andra relationer än som i princip går att få fram med hjälp av allmänna och för envar tillgängliga register. I den mån äktenskapsliknande samlevnad skall i detta sammanhang likställas med äktenskap har samfundet emellertid ingen invändning mot den utformning förslaget har fått.

Sveriges industriförbund avstyrker förslaget och erinrar om att förbundet vid flera tillfällen framfört uppfattningen, att låneförbudets släktkatalog redan idag är alltför omfattande. Förbundet har år 1974 tillsammans med andra näringslivsorganisationer i skrivelse till justitiedepartementet bestämt motsatt sig att sammanboende under äktenskapsliknande former i detta sammanhang skall likställas med äktenskap. I dagens situation kan enligt förbundet hävdas att saken kommit i ett något annat läge i och med de motivuttalanden som gjordes i prop. 1975: 103 (s. 491). Därav framgår att ett långivande företag som regel inte behöver göra mer ingående efterforskningar än att fråga låntagaren om vederbörande ensam eller via släktingar ingår i den "förbjudna" kretsen. Om emellertid företaget har grundad anledning misstänka eller vetenskap om att låntagaren givit ett oriktigt svar på frågan om samboende — låt vara i förslagets begränsade bemärkelse — kvarstår enligt förbundet osäkerhet beträffande vad som fordras för att undgå straffansvar för överträdelse av låneförbudet. Enligt förbundets mening måste företaget på ett enkelt sätt, med hjälp av offentliga uppgifter, kunna kontrollera de faktiska förhållandena. Det går emellertid inte att, utan att orimligt inkräkta på den enskildes rätt till privatliv, få klarhet i huruvida låntagaren, trots förnekande därav, är samboende på ett sätt som gör

att vederbörande omfattas av låneförbudet. Den bolagets tjänsteman som har att handlägga låneärendena skulle komma i en ytterst besvärande ställning och snarast ha att fullgöra en kontrolluppgift som hör samhället till. Med hänsyn till att företaget alltså saknar möjligheter att på ett rimligt sätt vederlägga även ett uppenbart oriktigt påstående från en låntagare om samboendeförhållande avstyrker förbundet den föreslagna utvidgningen av låneförbudet. Om förslaget ändå leder till lagstiftning, vill förbundet ifrågasätta det meningsfulla i att tvinga företagen att gå igenom alla lån som har lämnats innan ändringen träder i kraft för att utröna om något lån skulle ha omfattats av låneförbudet i dess ändrade lydelse. Förbundet ställer sig alltså kritiskt till den föreslagna övergångsbestämmelsen att gamla lån skall redovisas i företagens balansräkning och den särskilda förteckningen över lån och säkerheter.

3 Konvertibla skuldebrev m. m.

3.1 Gällande rätt

Bestämmelser om konvertibla skuldebrev och skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning av aktier infördes år 1973 genom lagen (1973: 302) om konvertibla skuldebrev m. m. (prop. 1973: 93, LU 1973: 19, rskr 1973: 238). Denna lag har i stort sett utan någon ändring i sak förts över till 5 kap. ABL (prop. 1975: 103, LU 1975/76: 4, rskr 1975/76: 114).

När ett bolag behöver skaffa nytt kapital kan det ske på i princip två vägar. Bolaget kan öka det egna kapitalet genom nyemission. Bolaget kan också öka det främmande kapitalet genom att ta upp lån, vilket vanligtvis sker mot obligationer eller andra skuldebrev. Aktieägare har i motsats till fordringsägare rösträtt och annan rätt att medverka i bolagets förvaltning. Fordringsägarnas anspråk på betalning och ränta går å andra sidan före aktieägarnas anspråk på utdelning och likvidationskvot.

Konvertibla skuldebrev och skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning utgör ett slags mellanform mellan aktier och fordringar. Det konvertibla skuldebrevet ger fordringsägaren rätt att på vissa villkor byta ut skuldebrevet mot aktier i bolaget. Den andra typen av här ifrågasvarande skuldebrev ger innehavaren av skuldebrevet en optionsrätt att delta i nyemission av aktier i bolaget genom nyteckning. Skillnaden mellan ett konvertibelt skuldebrev och ett skuldebrev förenat med optionsrätt är att innehavaren av ett konvertibelt skuldebrev vid konverteringen betalar sin aktie genom att avstå från sin fordran, medan innehavaren av ett skuldebrev förenat med optionsrätt betalar kontant för den aktie han tecknar, samtidigt som han behåller sin fordran mot bolaget.

Att de nya obligationsformerna intar en mellanställning mellan aktier

och vanliga fordringar återspeglas på olika sätt i lagtexten. Dess karaktär av aktien närstående värdepapper understryks av att det är bolagsstämman som fattar beslut om emission av konvertibla skuldebrev m. m. Styrelsen kan emellertid besluta om emission under förutsättning av bolagsstämmans godkännande eller efter bemyndigande av stämman. Aktieägarna har principiell företrädesrätt att delta i emissionen, men avvikelser från denna företrädesrätt kan föreskrivas i emissionsbeslutet. Företrädesrätten för aktieägarna att teckna sig för förvärv av skuldebrev utövas som om emissionen gällde de aktier som kan komma att träda i stället för skuldebreven eller nytecknas på grund av optionsrätt.

ABL innehåller utförliga bestämmelser om vad som skall iakttas vid emission av nu ifrågasvarande skuldebrev och vid utbyte av skuldebrev mot aktier samt vid nyteckning av aktier. När det gäller emissionsbeslut sägs att i beslutet skall anges bl. a. emissionens belopp, företrädesrätt för aktieägarna att delta i emissionen, tid för utövande av företrädesrätt, tid för teckning av skuldebrev, dessas nominella belopp, emissionskurs och räntefot samt tid och villkor för utbyte eller nyteckning. Vidare skall emissionsbeslutet enligt 5 kap. 4 § första stycket 8 ange den rätt som skall tillkomma borgenär eller innehavare av optionsbevis för den händelse aktiekapitalet före utbytet eller nyteckningen ökas eller nedsättes eller nya konvertibla skuldebrev eller skuldebrev förenades med optionsrätt till nyteckning utges eller bolaget upplöses eller upphör genom fusion.

3.2 Organisationernas skrivelse 1976-10-01

Organisationerna tar i sin skrivelse upp frågan om skyddet för innehavare av ifrågasvarande slag av skuldebrev vid aktiekapitalsökning m. m. (se bilaga 2). I villkoren för de publika konvertibla skuldebrev, som har emitterats sedan 1973 års lagstiftning trädde i kraft, har enligt organisationerna frågan reglerats så, att skuldebrevshavarna vid ökning av aktiekapitalet mot kontant betalning har getts samma företrädesrätt att teckna nya aktier etc. som enligt beslutet må tillkomma aktieägarna (huvudregeln). Då det emellertid inte bedömts som helt oomtvistligt att ett villkor av detta innehåll äger rättslig verkan, har i lånevillkoren intagits supplementärregler som innefattar komplicerade omräkningar av konverteringskursen.

Anledningen till att man vid ifrågasvarande skuldebrevsemissioner inte ansett sig kunna med full säkerhet utgå från att huvudregeln är invändningsfri från rättsliga utgångspunkter har enligt organisationerna varit föreställningen att en tidigare bolagsstämma inte genom beslut skulle kunna binda en senare. En tillämpning av huvudregeln innebär ju att den bolagsstämma som beslutar om utgivande av de konvertibla skuldebreven samtidigt i viss mån fattar beslut om avvikelser från den företrädesrätt

som enligt 4 kap. 2 § och 5 kap. 2 § ABL tillkommer aktieägarna vid kontantemission, såvida annat inte bestämts i kontantemissionsbeslutet eller föreskrivits i bolagsordningen.

Organisationerna anser att starka skäl talar för att den angivna huvudregeln är rättsligt giltig, men menar att ett visst mått av osäkerhet ändå råder i denna fråga. Osäkerheten upplevs enligt organisationerna som besvärande, eftersom den innebär att, om man väljer att ta in huvudregeln i emissionsvillkoren, man knappast anser sig kunna underlåta att också ta med supplementärregler. Med hänsyn till detta och då huvudregeln kan innebära praktiska fördelar, hemställer organisationerna att i ABL införs ett förtydligande. Det bör alltså klart framgå att företag i beslut om emission av konvertibla skuldebrev och skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning får föreskriva att skuldebrevsinnehavarna — vid kontantemission av nya aktier och av nya skuldebrev av nämnda slag — skall ha företrädesrätt att teckna nya aktier resp. nya skuldebrev i samma mån som tidigare aktieägare. Organisationerna föreslår därför ett smärre tillägg till 4 kap. 2 § ABL.

4 Styrelserepresentation för de anställda i flottningsförening

4.1 Gällande rätt

Lagen (1976: 351) om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar har trätt i kraft den 1 juli 1976 (prop. 1975/76: 166, NU 1975/76: 68, rskr 1975/76: 402). Lagen innebär i huvudsak följande.

Lagen syftar till att de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar genom styrelserepresentation skall beredas insyn och inflytande i fråga om företagens verksamhet. Med anställd avses den som är anställd tills vidare samt den som är anställd för viss tid, viss säsong eller visst arbete och arbetar i genomsnitt minst 16 timmar per vecka. I företag som under det senast förflutna räkenskapsåret har sysselsatt i genomsnitt minst 25 arbetstagare har de anställda rätt att utse två ledamöter i styrelsen (arbetstagarledamöter) och en suppleant för varje sådan ledamot. Beslut om inrättande av styrelserepresentation för de anställda fattas av lokal arbetstagarorganisation som är bunden av kollektivavtal i förhållande till företaget och företräder mer än hälften av de anställda vid företaget eller av flera sådana arbetstagarorganisationer som tillsammans har denna omfattning. Arbetstagarledamot och suppleant för sådan ledamot (arbetstagarrepresentanter) utses av de lokala arbetstagarorganisationer som är bundna av kollektivavtal i förhållande till företaget. Arbetstagarrepresentant bör utses bland de anställda vid företaget. Tiden för arbetstagarrepresentants uppdrag bestäms av den som utser honom. Arbetstagarrepresentant får inte delta i behandling av fråga som rör för-

handling med arbetstagarorganisation, uppsägning av kollektivavtal eller stridsåtgärd. Nämnden för styrelserepresentationsfrågor kan under vissa förutsättningar medge undantag från lagen. Vissa frågor om tillämpning av lagen skall kunna prövas av arbetsdomstolen.

Föredragande statsrådet uttalade vid lagens tillkomst (prop. 1975/76: 166 s. 139) att frågan i vad mån bl. a. flottningsföreningar skall omfattas av lagstiftningen skulle övervägas i annat sammanhang.

I 6 kap. vattenlagen (1918: 523) finns bestämmelser om allmän flottled. De som flottar i allmän flottled skall enligt 2 § lagen (1919: 426) om flottning i allmän flottled (flottningslagen) utgöra en flottningsförening. Om flottningsföreningar finns utförliga bestämmelser i 4 kap. flottningslagen. För flottningsförening skall finnas reglemente som fastställs av länsstyrelsen. För flottningsförening skall vidare finnas en styrelse (flottningsstyrelse). Styrelsen väljs på flottningsstämma. Länsstyrelsen äger dock enligt 40 § flottningslagen för tillgodoseende av allmänna intressen utse en styrelseledamot (allmänt ombud) utöver det i flottningsföreningens reglemente fastställda antalet styrelseledamöter. Länsstyrelsen utövar också tillsyn över flottningsförenings verksamhet. Enligt en nyligen genomförd ändring i flottningslagen (SFS 1977: 671), som träder i kraft den 1 januari 1978, skall länsstyrelsen föra förteckning över allmänna flottleder inom länet. I förteckningen skall efter anmälan till länsstyrelsen införas namn och adress för styrelseledamot som utsetts på flottningsstämma.

4.2 Promemorieförslaget

I promemorian (Ds Ju 1976: 11 s. 98—99) påpekas att en fortlöpande övergång från flottning till landtransport äger rum. Längden av de trafikerade flottlederna har minskat från omkring 22 000 km år 1960 till omkring 3 500 km år 1974. Under samma tid minskade den totala flottgodsmängden från 11,5 till 2,6 milj. m³. Medan det tidigare huvudsakligen varit biflottleder som lagts ned, har särskilt under det senaste årtiondet flottningen lagts ned även i större flottleder, t. ex. Indalsälven, Ljungan, Ljusnan och Dalälven. Även om utvecklingen pekar mot en minskning i flottningsverksamheten bör man enligt promemorian kunna utgå från att flottning inom överskådlig tid behövs som transportmedel.

Enligt uppgift från Svenska flottledsförbundet fanns det år 1975 i landet nio flottningsföreningar, som administrerades genom fyra större flottningsförvaltningar, omfattande dels Kalix, Lule och Pite älvar, dels Ume och Öre älvar, dels Ångermanälven och dels Klarälven, Norsälven och Fryken. Som jämförelse nämns i promemorian att antalet flottningsföreningar år 1921 uppgick till 254, år 1930 till 179 och år 1960 till 85 (se prop. 1969: 104 s. 69).

Uppgifter om flottningen i allmänna flottleder år 1974 finns i Statis-

tiska meddelanden nr T 1975: 63, som utges av statistiska centralbyrån. Av en i promemorian återgiven tabell (s. 245) avseende personalförhållandena inom flottningsverksamheten under år 1974 framgår att flertalet flottningsföreningar har mer än 25 anställda.

I promemorian föreslås att de anställda i flottningsföreningar bör få samma rätt till styrelserepresentation som anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar. Lagen om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar bör alltså ges motsvarande tillämpning i fråga om flottningsförening. Detta föreslås i promemorian ske genom ändring i flottningslagen. Samtidigt bör en följdändring göras i lagen om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar.

4.3 Remissyttrandena

Förslaget om styrelserepresentation för de anställda i flottningsföreningar tillstyrks av *Svenska skogsarbetareförbundet* och *Svenska flottledsförbundet*. Flottledsförbundet anmärker att länsstyrelserna regelmässigt har utnyttjat möjligheten att utse allmänt ombud.

5 Föredraganden

5.1 Låneförbudet

Genom ändring år 1973 i lagen (1944: 705) om aktiebolag infördes regler om förbud för aktiebolag att lämna lån till aktieägare m. fl. Reglerna om låneförbud har med vissa smärre justeringar förts över till 12 kap. 7—9 §§ aktiebolagslagen (1975: 1385), ABL, som har trätt i kraft den 1 januari 1977.

Låneförbudet innebär att aktiebolag inte får lämna penninglån till eller ställa säkerhet för personer inom en viss angiven krets. Till denna krets hör aktieägare, styrelseledamot och verkställande direktör i bolaget eller i annat bolag i samma koncern samt vissa släktingar och andra som är närstående till nämnda personer. I gruppen närstående inräknas make men inte den som sammanbor med aktieägare etc. under äktenskapsliknande förhållanden. Riksdagen har emellertid både år 1973 och vid behandlingen av förslaget till ABL år 1975 uttalat att närståendebegreppet enligt förevarande bestämmelser borde omfatta äktenskapsliknande samlevnad (LU 1973: 19 s. 56 och LU 1975/76: 4 s. 105).

Med anledning av riksdagens uttalanden har frågan tagits upp i en inom justitiedepartementet upprättad promemoria (Ds Ju 1976: 11). I promemorian föreslås att äktenskapsliknande samlevnad skall omfattas av låneförbudsreglerna i 12 kap. 7 § ABL. Äktenskapsliknande samlevnad skall alltså tilläggas samma rättsliga betydelse som äktenskap,

när det gäller att avgöra om en fysisk eller juridisk person tillhör den krets av rättssubjekt som bolaget inte får lämna lån till eller ställa säkerhet för.

I promemorian understryks att bolagens undersökningsplikt inte bör innefatta några ingående efterforskningar i den presumtive låntagarens familjeförhållanden och att det därför är önskvärt att låneförbudet när det gäller äktenskapsliknande förhållanden begränsas till fall där samlevnaden har stadigvarande karaktär och lätt kan konstateras av en utomstående. Enligt promemorian uppnås en lämplig avgränsning av låneförbudets räckvidd i fråga om samlevnadsfallen, om det s. k. skatterättsliga familjebegreppet används. Detta begrepp kommer till uttryck i bl. a. 65 § kommunalskattelagen (1928: 370) och innebär att de sammanlevande tidigare varit gifta med varandra eller gemensamt har eller har haft barn.

Vid remissbehandlingen har bankinspektionen och riksskatteverket tillstyrkt förslaget, medan Sveriges advokatsamfund och Sveriges industriförbund har ansett att släktkatalogen inte bör omfatta andra relationer än sådana som i princip går att få fram med hjälp av allmänna och för envar tillgängliga register.

För min del anser jag att intresset av att upprätthålla låneförbudets effektivitet starkt talar för att äktenskapsliknande samlevnad i förevarande sammanhang likställs med äktenskap. Samtidigt är det naturligtvis viktigt att man inte inför regler som tvingar långivande bolag att göra långtgående efterforskningar i den presumtive låntagarens personliga förhållanden. Det kan därför inte gärna komma i fråga att utvidga låneförbudet till att avse alla fall av äktenskapsliknande samlevnad. En lämplig avgränsning får man enligt min mening om man i enlighet med promemoriaförslaget använder det s. k. skatterättsliga familjebegreppet. Utformas regeln på det sättet, torde den knappast vålla några större svårigheter i den praktiska tillämpningen.

Jag vill i detta sammanhang också erinra om de motivuttalanden som gjordes vid ABL:s tillkomst (prop. 1975: 103 s. 491). Där påpekas att låneförbudsreglerna är straffsanktionerade men att det fordras uppsåt eller grov vårdslöshet för att straff skall ifrågakomma. Straff kan alltså ådömas, om den företrädare för bolaget som lämnar lånet har kännedom om att låntagaren tillhör den förbjudna kretsen. Om han inte har sådan kännedom, krävs inte någon mera ingående efterforskning av de faktiska förhållandena. Normalt är det enligt förarbetena tillräckligt om den som har lämnat lånet har frågat vederbörande låntagare om denne ensam eller via närstående ingår i den förbjudna kretsen. Dessa uttalanden kommer självfallet att äga giltighet även om låneförbudsreglerna utvidgas till att avse fall av äktenskapsliknande samlevnad. I allmänhet bör alltså den som lämnar lånet kunna godta lånesökandens egna uppgifter. Självfallet får dock lån inte lämnas, om långivaren kän-

ner till att det föreligger ett sådant samboendeförhållande som omfattas av låneförbudsreglerna.

Sammanfattningsvis förordar jag alltså att äktenskapsliknande samlevnad jämställs med äktenskap vid tillämpning av låneförbudet under förutsättning att de samboende tidigare har varit gifta med varandra eller har eller har haft barn tillsammans.

Som en motsvarighet till de övergångsregler som infördes när låneförbudslagstiftningen ursprungligen trädde i kraft (prop. 1973: 93 s. 146) har i promemorian föreslagits att äldre lån och ansvarsförbindelser som skulle ha omfattats av låneförbudet, om bestämmelserna från början omfattat äktenskapsliknande samlevnad, i fortsättningen skall redovisas i bolagets balansräkning och upptas i den förteckning som anges i 12 kap. 9 § ABL. Förslaget har under remissbehandlingen kritiserats av Sveriges industriförbund, och även jag ställer mig tveksam till den föreslagna regelns lämplighet. Regeln skulle tvinga de berörda företagen till en många gånger tidsödande genomgång av äldre lån och ansvarsförbindelser, samtidigt som de nödvändiga efterforskningarna skulle kunna te sig besvärande för de enskilda. Med hänsyn härtill och då behovet av en övergångsreglering i detta sammanhang inte får anses särskilt framträdande har jag kommit fram till att promemorieförslaget i denna del inte bör genomföras.

Jag övergår här efter till frågan om undantag (dispens) från låneförbudet. Enligt 12 kap. 8 § ABL kan länsstyrelsen eller i vissa fall bankinspektionen på ansökan medge dispens från låneförbudsbestämmelserna, om synnerliga skäl föreligger. Bolagets kända borgenärer skall i allmänhet höras över ansökan om dispens. Om borgenär begär det, skall hans fordran betalas eller betryggande säkerhet ställas för den, innan ansökan får bifallas.

I den proposition som låg till grund för bestämmelserna om låneförbud (prop. 1973: 93 s. 90—95) framhölls bl. a. att frånvaron av ett sådant förbud i stor utsträckning hade utnyttjats för att undgå beskattning. Den som hade ett dominerande inflytande i ett aktiebolag tog ut pengar från bolaget för sin privata konsumtion och kunde på det sättet undgå eller skjuta upp beskattning. Det ansågs angeläget att komma till rätta med denna form av skatteflykt. Vidare ansågs frånvaron av låneförbud vara förenad med betydande risker både för bolagets borgenärer och för andra aktieägare än gäldenären. I dessa sammanhang underströks att en transaktion som innebär att en person finansierar köp av aktier genom lån från bolaget kunde vara mycket farlig för borgenärerna.

Låneförbudet infördes alltså för att undanröja skatteflyktsmöjligheter och för att skydda borgenärens och aktieägares intressen. Mot denna bakgrund underströks i propositionen (prop. 1973: 93 s. 135) att dispens-

möjligheten borde tillämpas mycket restriktivt med särskilt beaktande av att lånemöjligheterna inte fick utnyttjas i skatteflyktsyfte.

Avsikten med dispensmöjligheten var i första hand att kunna underlätta generationsskiften inom familjeföretag genom att i vissa fall låta arvingarna ta lån från bolaget för betalning av arvsskatten. Ett annat fall, som också nämndes, är det då delägare i familjeföretag vill bli utlöst och övriga delägare bara genom lån från bolaget kan skaffa de medel som behövs för det. Föredragande statsrådet ville inte heller utesluta möjligheten av att det, inom ramen för den kontroll som en dispensmyndighet kan utöva, kunde finnas anledning att låta en person finansiera ett köp av ett aktiebolag genom lån från bolaget.

I de fall då dispens för aktieförvärv i det långivande bolaget har medgivits har det ofta varit fråga om rätt för arvingar att få överta lån som tidigare delägare har tagit i bolaget. Ett sådant övertagande är i princip jämställt med nytt penninglån. Några dispenser har också beviljats som avser kontant utlösen av delägare i familjeföretag. Endast i mycket begränsad utsträckning torde helt utomstående köpare ha fått tillstånd att ta upp lån från aktiebolag i syfte att finansiera köp av aktier i bolaget.

När dispens medges ställs krav på marknadsmässig ränta och amortering under en tid av 10—15 år. Om det framgår att amortering i praktiken inte kan komma i fråga, med hänsyn till lånebeloppets storlek eller av annan orsak, har dispens vägrats. Vid bedömningen av om dispens bör meddelas har stor vikt lagts vid att säkerhet har ställts för lånebeloppet.

I den debatt som under senare tid har förts om de mindre företagens situation har det framförts önskemål om en vidgad möjlighet till dispens från låneförbudet i avsikt att underlätta förvärv av mindre företag. Även jag anser att det nu finns anledning att utvidga dispensmöjligheterna i de berörda fallen. Detta är av betydelse inte minst med hänsyn till det allmänna näringspolitiska intresset av att motverka företagskoncentrationer. Om lånemöjligheterna vidgas, kan småföretag i större utsträckning bestå som fristående enheter. Utvidgningen av lånemöjligheterna får emellertid inte leda till att man åter öppnar möjligheter till de skatteflyktsåtgärder som låneförbudet avser att förhindra eller till att borgenärsintressena äventyras. Det måste därför liksom hittills ske en noggrann prövning i varje särskilt fall. Det får också förutsättas att dispensmyndigheterna under de år låneförbudet har varit i kraft har fått sådan erfarenhet av att pröva hithörande frågor att det inte finns så stor risk att skatteflykt möjliggörs eller att borgenärsskyddet urholkas även med en något liberalare inställning i dispensfrågan.

Jag anser alltså att möjligheterna till dispens bör kunna vidgas i de fall där ett lån avser förvärv av aktier i det långivande bolaget eller annat bolag i samma koncern. För att åstadkomma en sådan utvidgning kan förutsättningarna för dispens i aktieförvärvsfallen lämpligen ändras så, att det i stället för synnerliga skäl krävs att dispens skall vara på-

kallad av särskilda omständigheter. Med en sådan beskrivning av dispensmöjligheten bör dispensmyndigheten lättare kunna medverka till att ett företag kan behållas inom viss familj eller att ett företag i andra situationer kan övergå till en seriös köpare som eljest saknar möjlighet att förvärva företaget i fråga. Det bör också kunna stå dispensmyndigheten fritt att från fall till fall bedöma i vad mån krav på fullgod säkerhet kan mildras eller, kanske framför allt i skuldövertagandefallen, efterges samt att efter omständigheterna föreskriva en längre amorteringstid än vad som är normalt på kreditmarknaden. Om utredningen visar att rimliga krav på säkerhet m. m. är uppfyllda, bör dispens normalt lämnas i de nu berörda aktieförvärvsfallen.

Jag vill i detta sammanhang crinra om att det enligt gällande rätt (12 kap. 7 § andra stycket 3 ABL) finns ett undantag från låneförbudet när det gäller s. k. kommersiella lån. Med stöd av denna undantagsbestämelse kan lån ges till aktieägare etc. som vill investera i annan rörelse.

Jag vill också påpeka att ett aktiebolag, innan lån beviljas eller dispens söks, kan bli skyldigt att förhandla eller informera enligt lagen (1976: 580) om medbestämmande i arbetslivet.

5.2 Konvertibla skuldebrev m. m.

När ett bolag behöver skaffa nytt kapital kan det ske på i princip två vägar. Bolaget kan täcka sitt kapitalbehov genom att ta upp lån, vilket vanligtvis sker mot obligationer eller andra skuldebrev. Ofta uppställer emellertid kreditgivare krav på att bolagets aktiekapital och övriga egna kapital skall stå i visst förhållande till det främmande kapitalet. För att få låna måste bolaget med andra ord ofta öka sitt aktiekapital. Det kan ske genom emission av aktier som tecknas mot betalning, nyemission. Bolaget kan också öka sitt aktiekapital utan kapitaltillskott, fondemission. Aktieägare har i motsats till fordringsägare, exempelvis innehavare av skuldebrev, rösträtt och annan rätt att medverka i bolagets förvaltning. Fordringsägares anspråk på betalning och ränta går å andra sidan före aktieägares anspråk på utdelning och likvidationskvot.

När ett bolag emitterar obligationer eller på annat sätt tar upp lån, brukar lånet vanligtvis få en bestämd förfallodag och löpa med en viss ränta. Ett lån kan emellertid konstrueras så att olika mellanformer mellan förvärv av aktier och fordringsförhållanden uppkommer. En fordran kan genom avtal ställas efter övriga fordringar. Det är fallet med s. k. förlagslån. Fordring kan också såtillvida jämföras med en aktie att räntans storlek görs beroende av bolagets vinst eller av vinstutdelningen på bolagets aktier, s. k. vinstandelsbevis.

Genom lagstiftning år 1973 infördes ett par nya finansieringsformer för aktiebolagen. I en särskild lag gavs bestämmelser om konvertibla skuldebrev och om skuldebrev förenade med optionsrätt till ny-

teckning av aktier. Den särskilda lagen har i stort sett utan någon ändring i sak förts över till 5 kap. ABL.

Konvertibla skuldebrev och skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning utgör ett slags mellanform mellan aktier och fordringar. Det konvertibla skuldebrevet ger fordringsägaren rätt att på vissa villkor byta ut skuldebrevet mot aktier i bolaget. Den andra typen av skuldebrev ger fordringsägaren en optionsrätt att delta i nyemission av aktier i bolaget genom nyteckning. Dessa typer av skuldebrev har var för sig särskilda fördelar framför mera traditionella finansieringsformer. Fördelarna kan vara mer eller mindre framträdande beroende på konjunkturerna och på vilket företag det är fråga om.

Sett från det emitterande bolagets synpunkt har konvertibla skuldebrev bl. a. den fördelen framför vanliga obligationer och andra traditionella skuldebrev att räntan med hänsyn till det värde som konverteringsmöjligheten innebär kan sättas något lägre än vad som annars skulle vara fallet. Konverteringslån har vidare den fördelen att, i den mån konverteringsrätten utnyttjas av skuldebrevshavaren, bolagets egna kapital höjs. Detta innebär alltså en förbättring av förhållandet mellan bolagets eget och dess främmande kapital.

Sett från långgivarens synpunkt ger konvertibla skuldebrev vissa fördelar både jämfört med en placering i vanliga obligationer och andra traditionella skuldebrev och jämfört med direkt placering i aktier. Värdet på ett konvertibelt skuldebrev stiger oftast i ungefär samma mån som kursen på bolagets aktier. Utbytesrätten innebär att skuldebrevshavaren kan förvandla sin fordran på bolaget till en andel i bolaget. Detta kan vara till fördel, om bolaget visar stigande vinster som medger högre utdelning än den ränta som gäller för skuldebrevslånet. Även om utdelningen under lånet inte skulle komma att överstiga räntan för lånet, är det en fördel för skuldebrevshavaren att utnyttja konverteringsrätten i fall där marknadsvärdet på aktierna vid lånets förfallodag överstiger konverteringskursen. Sjunker aktiekursen kan skuldebrevshavaren avstå från utbytet och i stället hålla sig till fordringsrätten. Han är också alltid garanterad ränta på det utlånade kapitalet. Även från säkerhetssynpunkt innebär en investering i konvertibla skuldebrev vissa fördelar jämfört med en direkt placering i aktier. Om man är osäker huruvida aktierna i bolaget kommer att stiga i värde, kan man genom att köpa konvertibla skuldebrev avvakta utvecklingen. Skulle bolaget till äventyrs upplösas, kommer långgivaren i ett bättre läge än aktieägarna, eftersom fordringsägares anspråk går före aktieägares.

Hittills torde det framför allt ha varit börsintroducerade företag som har använt sig av möjligheten att ge ut konvertibla skuldebrev. Det finns emellertid inte något som hindrar att denna finansieringsform används också i andra företag. Tvärtom torde ett mindre bolag i en del fall ha större framgång med en emission av konvertibla skuldebrev än med

en begäran om tillskott till bolaget i form av aktieteckning. I mindre företag, framför allt familjeföretag, torde utdelning på aktier ganska sällan förekomma. Detta leder till att innehavare av minoritetsaktieposter inte får någon som helst avkastning på sitt riskkapital. Om ett sådant företag behöver kapitaltillskott och har svårigheter att få vanliga krediter, torde företaget inte ha någon större framgång vid en vädjan till minoritetsaktieägarna att tillskjuta ytterligare medel genom att teckna nya aktier. Om företaget i stället erbjuder konvertibla skuldebrev, torde möjligheterna att erhålla kapitaltillskott vara större. Bl. a. får långivaren, som tidigare nämnts, alltid ränta på utlånat kapital. Företaget å sin sida erhåller skattemässigt avdrag för den utbetalade räntan. Emitteras skuldebrev med villkor att långivarnas fordringar skall ställas efter andra fordringsägares, förlagskaraktär, torde det medföra att det konvertibla lånet tillmäts en positiv effekt vid en prövning av företagets kreditvärdighet.

Skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning har i huvudsak samma fördelar som konvertibla skuldebrev. I likhet med konverteringsrätten kan optionsrätten ha ett ekonomiskt värde och medför därför att räntan på lånet kan sättas lägre än räntan på ett traditionellt lån. I vissa fall kan skuldebrev av denna typ vara förmånligare för bolaget än konvertibla skuldebrev. Ett utnyttjande av optionsrätt till nyteckning innebär ju att bolaget får ett ytterligare kapitaltillskott, vilket inte är fallet vid en konvertering.

De nämnda skuldebrev intar alltså en mellanställning mellan aktier och vanliga fordringar. På olika sätt kommer detta till synes i lagtexten. Karaktären av aktier närstående värdepapper understryks av att det är bolagsstämmans sak att fatta beslut om emission av konvertibla skuldebrev m. m. Bestämmelserna medger dock att styrelsen efter bemyndigande av bolagsstämman eller under förutsättning av bolagsstämmans godkännande fattar emissionsbeslut. Aktieägarna har principiell företrädesrätt att delta i emissionen av skuldebrev. Företrädesrätten utövas därvid som om emissionen gällde de aktier som kan komma att träda i stället för skuldebrev eller nytecknas på grund av optionsrätt. Möjlighet finns att avvika från aktieägarnas företrädesrätt helt eller delvis och alltså bl. a. rikta en emission till särskild intressent.

ABL innehåller utförliga bestämmelser om förfarandet vid emission samt vid utbyte och nyteckning. Det finns inte någon anledning att närmare gå in på dessa detaljföreskrifter i detta sammanhang. Följande bör emellertid framhållas.

De särskilda skuldebrev som det här är fråga om måste enligt lagen vara löpande. De skall alltså ställas till innehavaren eller till viss man eller order. Av emissionsbeslutet måste framgå, förutom fordringens belopp, räntefot och amorteringsvillkor, tid och villkor för utbyte resp. nyteckning. Dessutom måste emissionsbeslutet innehålla s. k. ”utspädnings-

bestämmelser". Skuldebrevshavarnas rätt till nya aktier kan nämligen komma att spädas ut genom åtgärder från bolagets sida under tiden från emissionsbeslutet och till dess konvertering eller nyteckning sker.

Konverteringsrätten är till sitt värde beroende av hur bolagets ekonomiska förhållanden utvecklas. Medan en aktieägare har inflytande på bolagets förvaltning genom rösträtt och är skyddad genom aktiebolagslagstiftningens regler om aktieägarnas övriga rättigheter i bolaget, står långivarna i princip utan juridiskt inflytande i detta. Långivarnas ställning kan påverkas genom att bolaget beslutar om nedsättning eller ökning av aktiekapitalet, utgivning av nya konvertibla skuldebrev eller skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning eller genom att bolaget upplöses eller upphör genom fusion. Skuldebrevshavarna måste så långt möjligt skyddas mot negativa effekter av sådana händelser. Enligt 5 kap. 4 § första stycket 8 ABL sker detta genom att i emissionsbeslutet skall särskilt anges vilken rätt som tillkommer skuldebrevshavare, om sådana situationer som nu har beskrivits uppkommer.

Lagen innehåller inte några närmare föreskrifter om hur emissionsvillkor bör utformas för att skydda skuldebrevsinnehavarna i angivna situationer. Ett skydd kan emellertid åstadkommas genom föreskrift att skuldebrevshavarna vid förändringar i aktiekapitalets storlek eller utgivande av nya skuldebrev av nu ifrågavarande slag skall få kompensation genom justering av konverteringskursen eller kursen för nyteckning.

I skrivelse till justitiedepartementet den 1 oktober 1976 har Sveriges industriförbund m. fl. organisationer nämnt att skyddet för skuldebrevsinnehavare i praktiken åstadkommits så, att de fått samma företrädesrätt att teckna nya aktier vid nyemission etc. som tillkommer aktieägarna (huvudregeln). Eftersom det inte har bedömts helt oomtvistligt att ett villkor om sådan företrädesrätt äger rättslig verkan, har i lånevillkoren tagits in supplementärregler, som innefattar komplicerade omräkningar av konverteringskursen. Organisationerna har hemställt att den osäkerhet som råder i fråga om rättsläget skall undanröjas. Organisationerna anser att ABL bör förtydligas så att det klart framgår att i beslut om emission av konvertibla skuldebrev och skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning får föreskrivas, att skuldebrevsinnehavarna vid kontantemission av nya aktier och av nya skuldebrev av nämnda slag skall äga företrädesrätt att teckna nya aktier resp. nya skuldebrev i samma mån som tidigare aktieägare.

Sedan organisationernas framställning gjorts har ytterligare emissioner till allmänheten av konvertibla skuldebrev skett. Härvid har man i allmänhet föreskrivit att konverteringskursen vid mellankommande nyemission skall omräknas på basis av aktiens genomsnittliga börskurs under viss period samt värdet på teckningsrätten. Även företag som inte är börsintroducerade har emitterat konvertibla skuldebrev. I emissionsbe-

slut i sådana företag torde skuldebrevshavarna ofta ha fått rätt att delta i mellankommande emission i enlighet med den tidigare nämnda huvudregeln. När det gäller icke börsnoterade bolag saknas ju ett givet marknadsvärde på aktierna, varför omräkning inte kan ske enligt den nyss nämnda metoden relaterad till börskurs.

Jag delar organisationernas uppfattning att det klart bör slås fast att företag vid emission av konvertibla skuldebrev och skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning kan ge skuldebrevshavarna den företrädesrätt som nyss har berörts. Detta är viktigt inte minst för att underlätta för de mindre företagen att ge ut skuldebrev av denna typ. Som jag har anfört i det föregående kan utgivandet av sådana skuldebrev vara en lämplig väg, när ett mindre företag behöver skaffa nytt kapital.

Det åsyftade förtydligandet bör, som organisationerna har föreslagit, ske genom en smärre ändring i 4 kap. 2 § ABL, som behandlar aktieägarnas företrädesrätt vid emission av aktier. Avvikelse från företrädesrätten kan enligt lagrummets nuvarande lydelse ifrågakomma genom föreskrift i bolagsordningen eller vid kontantemission genom bestämmelse i emissionsbeslutet. Jag föreslår att tillägg nu görs i paragrafen om att avvikelse också kan förekomma till följd av villkor vid tidigare emission av konvertibla skuldebrev eller skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning. Samma avvikelsemöjlighet bör föreligga vid emission av nya skuldebrev av nu ifrågavarande art. Enligt 5 kap. 2 § har aktieägarna företrädesrätt att vid emission av skuldebrev mot vederlag i pengar teckna sig för förvärv av skuldebrev såsom om emissionen gällde de aktier som kan komma att träda i stället för skuldebreven eller nytecknas på grund av optionsrätt. Paragrafen innehåller visserligen inte någon uttrycklig bestämmelse om att stämman eller i visst fall styrelsen kan besluta om avvikelse från denna företrädesrätt. Paragrafen har emellertid denna innebörd. Detta följer av lagrummet jämfört med 4 kap. 2 §. Mot denna bakgrund behövs inte i 5 kap. 2 § något tillägg av det slag som föreslås i fråga om 4 kap. 2 §.

5.3 Andra aktiebolagsrättsliga frågor

I skrivelse den 5 september 1977 har Sveriges industriförbund och Föreningen Auktoriserade revisorer, som i detta avsnitt kallas för organisationerna, föreslagit att ABL skall ändras på några punkter där olägenheter eller oklarheter har gett sig till känna vid lagens tillämpning.

Den första frågan som organisationerna tar upp i sin skrivelse rör *redovisning av vissa delägda företag i koncernredovisningen*. Enligt 1 kap. 2 § ABL föreligger koncernförhållande om ett aktiebolag (moderbolaget) äger, direkt och/eller genom dotterföretag, så många aktier eller andelar i ett annat företag (dotterföretaget) att bolaget förfogar över mer än hälften av rösterna i företaget eller om bolaget i annat fall på grund

av aktie- eller andelsinnehav eller avtal har ett bestämmande inflytande över ett annat företag och en betydande andel av dess resultat. I prop. 1975: 103 med förslag till ABL har föredragande statsrådet uttalat (s. 279):

Bolag som äger s. k. gemensamma dotterbolag eller 50/50-bolag reglerar i allmänhet särskilt genom avtal hur bestämmanderätten i dessa skall utövas. Innebär sådan reglering att parterna endast gemensamt kan besluta i dotterbolagets angelägenheter bör båda parter vid tillämpningen av koncernreglerna anses som moderbolag. Det betyder att det i dessa fall finns flera moderbolag till ett dotterbolag med påföljd att varje moderbolag måste ta med dotterbolaget i sin koncernredovisning. Detsamma bör gälla i den situationen då två eller flera aktiebolag driver utvecklingsarbete genom ett särskilt bolag.

Organisationerna har tidigare i samband med lagutskottets behandling av prop. 1975: 103 (se LU 1975/76: 4 s. 1 och 126) samt i remissyttrandet över promemorian (Ds Ju 1976: 11) med förslag till lag om ekonomiska föreningar m. m. framfört erinringar mot detta uttalande. Organisationerna anser att motivuttalandet strider mot lagtexten i 1 kap. 2 § samt att den i uttalandet angivna lösningen dessutom är olämplig ur flera synpunkter. Föreningen Auktoriserade revisorer har med anledning härav sett sig nödsakad att publicera ett särskilt yttrande, där föreningen tar avstånd från motivuttalandet. Föreningen har därvid uttalat:

Enligt föreningens uppfattning strider propositionsuttalandet mot lagtexten, då ingendera ägaren har vare sig mer än hälften av aktierna eller ett bestämmande inflytande. Då en tillämpning av uttalandet dessutom skulle strida mot internationell praxis och kan medföra en olämplig och missvisande uppläsning av beloppen i koncernredovisningshandlingarna, bör enligt föreningens mening lagtexten och icke propositionsuttalandet vara vägledande. Att såsom dotterföretag medräkna en juridisk person, vari ett aktiebolag disponerar högst 50 % av röstetalet bör sålunda ej ifrågakomma i andra fall än då bolaget genom avtal eller på annat sätt har ett bestämmande inflytande för egen del. Ett ytterligare skäl att icke behandla sådana bolag som dotterbolag är följande. Metoderna för hur dotterbolag skall intas i koncernredovisning är väl etablerade, medan däremot i fråga om redovisning av s. k. intressentbolag, däribland hälftenägda bolag, utveckling av olika metoder pågår. Ett bolag som äger väsentligt intresse i annat bolag, som ej är dotterbolag, bör redogöra för detta bolags resultat och ställning i sin årsredovisning, om förhållandena är av betydelse för det aktieägande bolaget. Detta följer av 11 kap. 9 § ABL.

Organisationerna anser att den uppkomna situationen är otillfredsställande och att åtgärder nu bör vidtas för att slå fast att lagtexten äger vitsord enligt sin ordalydelse.

För min del finner jag inte anledning till någon erinran mot vad som i det nyss återgivna motivuttalandet har sagts om innebörden av koncernbegreppet. Som organisationerna har framhållit kan det emellertid i vissa fall tänkas att koncernredovisningen ger en mindre rättvisande bild av

koncernen, om med andra bolag gemensamt ägda företag där högst 50 % av röstetalet disponeras medräknas som dotterföretag. Beaktas bör också att det f. n. pågår ett internationellt utvecklingsarbete när det gäller lämpliga metoder för redovisning av delägda företag. Mot denna bakgrund anser jag det motiverat att i vissa fall avvikelser sker från bestämmelserna om koncernredovisningens innehåll. Som förutsättning bör härvid gälla att avvikelser av särskilda skäl skall vara påkallad för att ge en rättvisande bild av koncernen. Jag förordar att 11 kap. 11 § tredje stycket ABL kompletteras med en bestämmelse av detta innehåll.

I fråga om *underlag för beslut om fondemission* påpekar organisationerna att det brister i överensstämmelse mellan 4 kap. 16 § ABL och 10 § aktiebolagsförordningen (1975: 1387).

I 4 kap. 4 § ABL föreskrivs bl. a. vilken information som skall hållas tillgänglig för aktieägarna innan beslut om nyemission fattas. Om årsredovisningen inte skall behandlas på den stämma som beslutar om emissionen, skall för stämman läggas fram avskrift av den senaste årsredovisningen och revisionsberättelsen, en redogörelse från styrelsen om viktigare händelser samt ett yttrande från revisorerna över denna redogörelse. I 4 kap. 16 § finns bestämmelser om vad som skall iakttas vid fondemission. I paragrafen nämns inget om vilka handlingar som skall hållas tillgängliga för aktieägarna inför beslut om fondemission. Enligt 10 § första stycket 2 aktiebolagsförordningen skall emellertid vid registrering hos patent- och registreringsverket av fondemission inges handlingar som motsvarar vad som enligt 4 kap. 4 § första stycket 1—3 krävs vid nyemission.

Organisationerna påpekar att aktiebolagsutredningens förslag (SOU 1971: 15) innehöll en gemensam bestämmelse som reglerade vad som skulle presenteras för aktieägarna vid ny- och fondemission. Organisationerna hemställer om ett klarläggande i denna fråga.

Allmänt gäller att handlingar som nämns i aktiebolagsförordningen skall ges in endast i den mån de faktiskt har upprättats med anledning av bolagsstämman. De angivna handlingarna upprättas endast med anledning av extra stämmor, på vilka årsredovisningen inte behandlas. Möjligheterna att besluta om fondemission på extra bolagsstämma är begränsade (jfr prop. 1975: 103 s. 343). Om emellertid frågan om fondemission genom överförande av medel från reservfond eller uppskrivningsfond skall behandlas på extra bolagsstämma, är det enligt min mening sakligt motiverat att aktieägarna tillhandahålls ett beslutsunderlag i form av de nu diskuterade handlingarna. Jag förordar därför att i 4 kap. 16 § görs ett tillägg av denna innebörd.

I 11 kap. 9 § ABL föreskrivs att i *fåmansbolags förvaltningsberättelse* skall lämnas särskild redogörelse för ingångna avtal och andra därmed jämförliga förhållanden mellan bolaget och dess aktieägare (se prop.

1975: 103 s. 463). Avsikten med bestämmelsen har varit att tillgodose skattemässiga kontrollönskemål. Eftersom en motsvarande bestämmelse numera finns i 30 § 3 mom. taxeringslagen (1956: 623, omtryckt 1971: 399, ändrad senast 1976: 86), hemställer organisationerna att bestämmelsen utgår ur ABL.

I 30 § 3 mom. taxeringslagen föreskrivs att bl. a. företagsledare i fåmansföretag skall till sin självdeklaration foga en uppställning med uppgifter som behövs för tillämpning av gällande bestämmelser rörande beräkningen av företagsledarens inkomst från företaget. Därvid skall uppgift lämnas bl. a. om hans arbetsuppgifter i företaget, om vad han tillskjutit till eller uppburit från företaget i form av pengar, varor eller annat, om utgifter för hans privata kostnader som företaget bestridit samt om avtal eller andra därmed jämförliga förhållanden mellan honom och företaget.

Då man genom de angivna bestämmelserna i taxeringslagen får erforderlig kontroll över fåmansföretagares transaktioner med företaget, biträder jag organisationernas förslag att motsvarande bestämmelse i ABL upphävs.

Organisationerna tar vidare upp frågan om *anmälan av likvidationsbeslut* till patent- och registreringsverket. Enligt 13 kap. 10 § ABL skall likvidatorerna normalt genast anmäla likvidationsbeslut för registrering. Detta gäller dock inte i fall då bolaget ej har tillgångar som täcker likvidationskostnaderna (se undantagsregeln i 15 § tredje stycket). I en sådan situation skall likvidatorerna i stället göra anmälan till rätten, som därefter förklarar att likvidationen skall läggas ned och bolaget anses upplöst. Rätten skall för registrering underrätta registreringsmyndigheten om förklaringen.

Organisationerna har efter påpekande från registreringsmyndigheten velat fästa uppmärksamheten på att man genom bestämmelsernas utformning i den sist behandlade situationen inte får en kontroll av att likvidationsbeslutet överensstämmer med ABL och bolagsordningens föreskrifter. Organisationerna anser att rättssäkerhetsskäl talar för att registreringsmyndigheten, som besitter erforderlig kompetens härför, också i nu avsedda fall bör göra en sådan kontroll i samband med likvidationen. Det kan annars inte uteslutas att rätten enligt 15 § tredje stycket förklarar ett bolag upplöst, trots att lagligt beslut om likvidation inte har fattats.

Jag delar organisationernas uppfattning och förordar att ändring nu vidtas så att likvidatorerna alltid blir skyldiga att anmäla likvidationsbeslut för registrering. Härigenom kommer också ABL att överensstämma med vad som på denna punkt gällde enligt tidigare lag. Lagtekniskt bör ändringen genomföras genom smärre jämkningar i 13 kap. 7 och 10 §§.

Organisationerna tar vidare upp en fråga som avser tid för *skiljemannaavgörande vid tvångsinlösen av minoritetsaktier i dotterbolag*. En-

ligt 14 kap. 9 § andra stycket ABL skall tvist huruvida rätt eller skyldighet till inlösen föreligger eller tvist om lösenbeloppet prövas av tre skiljemän enligt lagen (1929: 145) om skiljemän, i den mån annat ej följer av bestämmelserna i 14 kap. ABL. Enligt 18 § lagen om skiljemän skall avgörande meddelas inom sex månader. Om särskilt skäl finns, får överexekutor förlänga denna frist, men han får inte utan synnerlig anledning förlänga fristen med sammanlagt mer än sex månader. Iakttas inte den bestämda tidsfristen, är skiljeavtalet förfallet.

14 kap. ABL innehåller inga föreskrifter om den tid inom vilken skiljemannaavgörande skall träffas. I prop. 1975: 103 (s. 532) anför föredragande statsrådet att i fråga om tid för skiljedom bör en analog tillämpning av 18 § lagen om skiljemän tillåtas, vilket innebär att, om skiljenämndens avgörande dröjer mer än sex månader, part är oförhindrad att väcka talan vid allmän domstol.

Organisationerna framhåller i sin skrivelse att bestämmelsen om sex månaders handläggningstid inte kan efterlevas i nu avsedda fall. Det har nämligen visat sig att redan de preliminära, som enligt 14 kap. 10 § ABL skall inleda ett inlösningsförfarande, i praktiken tar så lång tid att större delen av de sex månaderna är konsumerade innan förfarandet inför skiljemännen överhuvud taget kan påbörjas. Då utredning genom sakkunniga därefter skall göras beträffande aktievärdena, åtgår ytterligare avsevärd tid. Organisationerna hemställer att tidsgränsen för skiljenämndsavgöranden i fall som avses i 14 kap. 9 § tas bort.

Organisationerna har till stöd för sin framställning åberopat en sammanställning över handläggningstider m. m. i tretton mål om tvångsinlösen av dotterbolags aktier. Av sammanställningen framgår att tiden från påkallad inlösen till avgiven skiljedom i allmänhet varierar mellan ett och tre år. Av statistik som redovisats i en av juridiska föreningen i Lund utgiven skrift, Dahlgren & Moberg, Tvångsinlösen av aktier, Lund 1976, framgår att i 23 undersökta fall tidsåtgången varit ett till två år i tretton fall, två till tre år i fem fall, mer än tre år i ett fall och mindre än ett år i bara fyra fall.

Mot bakgrund av vad som sålunda har framkommit anser även jag att en ändring bör ske, så att den sexmånadersfrist som föreskrivs i skiljemannalagen inte blir tillämplig i de berörda fallen. Frågan är emellertid om man helt kan undvara en bestämd tidsgräns. Som skäl för uppställande av en tidsgräns kan åberopas att en part vid oskäligt dröjsmål från skiljenämndens sida behöver kunna vända sig till någon annan instans för att få frågan avgjord. Enligt 10 § lagen om skiljemän kan emellertid part få en skiljeman som inte befattar sig med arbetet "på sätt för dess vederbörliga fortgång kräves" skild från uppdraget och annan skiljeman utsedd. I 13 § sägs beträffande skiljemans åligganden bl. a. att han skall handlägga saken skyndsamt.

Med hänsyn till de möjligheter som skiljemannalagen sålunda erbjuder,

om ett skiljemannaavgörande skulle dröja, och med beaktande av den speciella karaktären hos den prövning som skall ske enligt 14 kap. 9 § ABL anser jag liksom organisationerna att man i dessa fall bör kunna undvara en bestämd tidsgräns för avgörandet. Jag förordar därför att i 14 kap. 9 § ABL införs en bestämmelse om att den i 18 § lagen om skiljemän föreskrivna tidsfristen inte är tillämplig vid inlösen av aktier i dotterbolag.

Jag vill tillägga att det föreslagna undantaget från lagen om skiljemän blir tillämpligt också på skiljemannaförfaranden som igångsatts innan lagändringen träder i kraft men där gällande tidsfrist — i förekommande fall efter förlängning — inte har löpt ut.

Organisationerna har slutligen tagit upp frågan om *emission av aktier till underkurs*. Denna fråga får emellertid prövas i annat sammanhang.

5.4 Styrelserepresentation för de anställda i flottningsförening

Lagen (1976: 351) om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar har trätt i kraft den 1 juli 1976. Lagen syftar till att de anställda genom styrelserepresentation skall beredas insyn och inflytande i fråga om företagets verksamhet.

Flottningsföreningar, vilkas verksamhet regleras i lagen (1919: 426) om flottning i allmän flottled (flottningslagen), omfattas inte av styrelserepresentationslagstiftningen.

I en inom justitiedepartementet upprättad promemoria (Ds Ju 1976: 11) föreslås att lagen om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar skall ges motsvarande tillämpning i fråga om flottningsförening. Förslaget har lämnats utan erinran vid remissbehandlingen.

Jag biträder det framlagda förslaget och föreslår att bestämmelser införs som möjliggör för de anställda i flottningsföreningar att få representation i föreningens styrelse. På sätt som föreslås i promemorian bör bestämmelser härom införas genom ändring i flottningslagen. Samtidigt bör en följdändring göras i lagen om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar.

6 Upprättade lagförslag

I enlighet med vad jag nu har anfört har inom justitiedepartementet upprättats förslag till

1. lag om ändring i aktiebolagslagen (1975: 1385),
2. lag om ändring i lagen (1919: 426) om flottning i allmän flottled,
3. lag om ändring i lagen (1976: 351) om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar.

Förslaget vid 3 har upprättats i samråd med chefen för arbetsmarknadsdepartementet.

Förslagen bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 4*.¹

7 Specialmotivering

7.1 Förslaget till lag om ändring i aktiebolagslagen (1975: 1385)

4 kap. 2 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om aktieägares företrädesrätt till nya aktier vid fondemission och vid kontantemission. I enlighet med vad som anförts i den allmänna motiveringen (avsnitt 5.2) har i paragrafen tillagts att vid kontantemission avvikelser från företrädesrätten kan vara en följd av villkor om rätt att teckna aktier vid kommande nyemission som enligt 5 kap. 4 § första stycket 8 har ställts upp i samband med emission av konvertibla skuldebrev eller skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning.

4 kap. 16 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om fondemission. Regeln i det nya *andra stycket* innebär att sådan information som enligt 4 kap. 4 § första stycket skall hållas tillgänglig för aktieägarna före beslut om nyemission också skall hållas tillgänglig före beslut om fondemission. Frågan har behandlats i den allmänna motiveringen (avsnitt 5.3).

Enligt *tredje stycket* — nuvarande *andra stycket* — skall beslut om fondemission bl. a. ange det belopp varmed aktiekapitalet skall ökas. I förhållande till tidigare lag innebär ABL att möjligheterna till fondemission har vidgats. Aktiekapitalet kan ökas inte bara genom överföring av belopp som kan utdelas som vinst eller genom uppskrivning av anläggningstillgångs värde utan också genom överföring av uppskrivningsfond och reservfond. Detta förhållande motiverar en justering i lagtexten. Ändringen innebär att beslut om fondemission även skall ange på vilket sätt aktiekapitalet ökas.

11 kap. 9 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om uppgifter i förvaltningsberättelse. I enlighet med vad som har anförts i den allmänna motiveringen (avsnitt 5.3) utgår i första stycket meningen om särskild uppgiftsskyldighet i fåmansbolag.

11 kap. 11 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om innehållet i koncernredovisning.

¹ Bilagan har uteslutits här, såvitt gäller de under 1 och 2 angivna lagförslagen. I dessa delar är bilagan likalydande med de förslag som är fogade till propositionen.

I tredje stycket i gällande lydelse finns bestämmelser om att moderbolaget kan avvika från bestämmelser om koncernredovisningens innehåll. Om det med hänsyn till koncernens sammansättning eller andra särskilda skäl är förenat med synnerliga svårigheter att vid koncernredovisningen i visst hänseende tillämpa första eller andra stycket i paragrafen får de undantag göras som förhållandena kräver (se LU 1975/76: 4 s. 95).

I enlighet med vad som har anförts i den allmänna motiveringen (avsnitt 5.3) har tredje stycket kompletterats med en bestämmelse om att avvikelser från koncernredovisningsbestämmelserna skall ske, om det av särskilda skäl är påkallat för att ge en rättvisande redovisning av koncernen. Här avses fall då det i koncernen ingår med andra bolag gemensamt ägda företag där högst 50 % av röstetalet disponeras och det skulle ge en mindre rättvisande bild av koncernen, om ett sådant företags balans- och resultaträkning medtogs i koncernredovisningen. I samband härmed har tredje styckets första mening redaktionellt jämkats.

Jag förutsätter att utvecklingen noga följs av bokföringsnämnden och att nämnden medverkar till att få till stånd en god redovisningssed när det gäller delägda företag.

Fjärde stycket har jämkats med anledning av den nya lydelsen av 11 kap. 9 § första stycket.

11 kap. 13 §

Paragrafen, som innehåller bestämmelser om delårsrapport, har jämkats till följd av den nya lydelsen av 11 kap. 9 § första stycket.

12 kap. 7 §

Paragrafen innehåller regler om förbud mot lån till aktieägare m. fl.

I andra stycket föreskrivs undantag från låneförbudet. Enligt punkten 4 görs undantag vid smärre aktieinnehav. Där föreskrivs f. n. undantag vid aktieinnehav som understiger 1 % av aktiekapitalet i långivande bolag eller, om bolaget ingår i koncern, i koncernbolagen. För att undanröja en möjlighet till feltolkning av bestämmelsen har den undergått en smärre justering. Av den nya lydelsen framgår att om låntagarens aktieinnehav är mindre än 1 % av det långivande bolagets aktiekapital men bolaget ingår i en koncern och låntagaren har minst 1 % av de sammanlagda aktiekapitalen, är lån förbjudet. Uppgår aktieinnehavet i det långivande bolaget till 1 % är å andra sidan lån alltid förbjudet, även om sammanlagda koncerninnehavet är mindre än 1 %.

I ett nytt femte stycke föreskrivs att äktenskapsliknande samlevnad skall likställas med äktenskap vid tillämpningen av låneförbudsbestämmelserna, om de sammanlevande tidigare varit gifta med varandra eller har eller har haft barn gemensamt. Bakgrunden till ändringen har redovisats i den allmänna motiveringen (avsnitt 5.1).

I begreppet äktenskapsliknande samlevnad ligger ett krav på att de

båda kontrahenterna normalt bor tillsammans. Samlevnad får emellertid anses föreligga även i fall då den ene kontrahenten t. ex. på grund av arbete eller studier nödgas att, mer eller mindre temporärt, bo på annan ort än den där det gemensamma hemmet är beläget.

Som framgår av lagtexten krävs det att de sammanlevande tidigare har varit gifta med varandra eller gemensamt har eller har haft barn. Däremot krävs det inte att kontrahenterna var för sig är ogifta.

Innebörden av femte stycket är att äktenskapsliknande samlevnad som uppfyller de angivna villkoren skall tilläggas samma rättsliga betydelse som äktenskap när det gäller att avgöra om en fysisk eller juridisk person tillhör den krets av rättssubjekt som bolaget inte får lämna lån till resp. ställa säkerhet för. Till en början omfattar låneförbudet alltså den som sammanlever under äktenskapsliknande förhållanden med aktieägare, styrelseledamot eller verkställande direktör i bolaget eller annat bolag i samma koncern. Vidare omfattar låneförbudet sådana släktingar på den sammanlevandes sida som skulle ha träffats av låneförbudet om de sammanlevande i stället hade varit gifta, t. ex. den sammanlevandes föräldrar och syskon. Låneförbudet omfattar också den som sammanlever med en nära anförvant till någon intressent i bolaget under förutsättning att den sammanlevande skulle ha träffats av låneförbudet, om den familjerättsliga relationen i stället haft formen av äktenskap, t. ex. den som sammanlever med aktieägares barn eller syskon. Slutligen omfattar låneförbudet juridisk person över vilken den sammanlevande eller honom närstående släktingar har ett bestämmande inflytande.

12 kap. 8 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om dispens från förbudsreglerna i 12 kap. 7 §.

I enlighet med övervägandena i den allmänna motiveringen (avsnitt 5.1) har första stycket jämkats så, att det blir möjligt att göra en mer liberal bedömning av frågor om dispens från låneförbudet i fall då det tilltänkta lånet avser förvärv av aktier i det långgivande bolaget eller annat bolag i samma koncern.

För aktieförvärvsfallen föreskrivs att dispens kan medges, om det är påkallat av särskilda omständigheter. Sådana omständigheter kan vara att ett arvskifte allvarligt försvåras, om nytt lån i bolaget eller övertagande av arvlåtarens skuld till bolaget inte kan komma i fråga. En annan omständighet kan vara att i andra fall delägare i ett familjeföretag skall lösas ut, men företaget inte kan behållas inom familjen utan att medel för utlösandet kan lånas i bolaget. Dispensmyndigheten bör vid prövning av undantag från låneförbudet i angivna situationer vara oförhindrad att föreskriva en amorteringstid av upp till 25 år. I undantagsfall torde dock också längre tid kunna komma i fråga. Vid bedömningen av om ett lån skall tillåtas bör naturligtvis också med hänsyn till borgenärs-

intressena kraven på säkerhet beaktas. Också här bör emellertid dispensmyndigheten ha möjlighet att agera något friare än vad som hittills har varit fallet. Jag tänker särskilt på de fall där det är fråga om att överta tidigare ägares skuld till bolaget. Har det tidigare lånet tagits upp utan att någon säkerhet har ställts, kan det ibland vara onödigt att ställa krav på fullgod säkerhet i samband med ett övertagande. I det stora flertalet fall torde borgenärernas ställning vid ett övertagande inte försämrats. Jag vill därför inte utesluta möjligheten av att krav på säkerhet för det aktuella lånet kan efterges i sådana situationer. Även i övriga fall kan finnas anledning att mildra kraven på fullgod säkerhet.

Det bör anmärkas att det nyss sagda inte innebär någon ändring i handläggningen av dispensärenden. Kända borgenärer skall alltså höras och, om så begärs, säkerhet ställas för borgenärs fordran, innan en ansökan får bifallas.

Bestämmelserna om undantag från låneförbudet bör i viss utsträckning kunna tillämpas även då en utomstående person vill överta ett företag och behöver lån för att förvärva aktier i företaget. Genom de villkor som knyts till dispensen kan förhindras att lånet kommer att användas för köparens privata konsumtion. Det bör till exempel kunna fordras att lånet inte betalas ut till köparen personligen utan att bolaget för dennes räkning gör utbetalningar direkt till den som sålt företaget. Borgenärsintressena torde liksom kunna skyddas genom villkor i samband med dispensen. Vid ett här avsett nyinträde i företag bör normalt kunna krävas att köparen betalar en större del av köpeskillingen kontant. Återstående del av köpeskillingen bör han alltså kunna låna från det förvärvade företaget. Härvid bör såväl engångsuttag som uttag under en viss period kunna förekomma.

Om lån medges, är det vidare av stor vikt att garantier finns för att de villkor som dispensmyndigheten har ställt upp iakttas. Det är enligt min mening en uppgift för revisorerna att i bolagets intresse övervaka att lånevillkoren uppfylls samt att i förekommande fall göra de erinringar som följer av revisorsuppdraget.

12 kap. 9 §

Paragrafen, som innehåller bestämmelser om förteckning över vissa lån och säkerheter, har undergått en redaktionell ändring med anledning av det nya femte stycket i 12 kap. 7 §.

13 kap. 7 och 10 §§

Den i 10 § i nuvarande lydelse upptagna bestämmelsen att likvidatorerna skall anmäla likvidationsbeslut för registrering har mot bakgrund av övervägandena i den allmänna motiveringen (avsnitt 5.3) flyttats och tagits in som ett nytt tredje stycke i 7 §. Bestämmelsen kommer då inte längre att omfattas av det i 15 § tredje stycket intagna undantaget, som endast avser 8—14 §§.

14 kap. 9 §

Paragrafen innehåller grundläggande bestämmelser om tvångsinlösen av aktier i dotterbolag. Tvister om inlösenrätt eller om lösenbeloppet skall prövas enligt lagen om skiljemän. I enlighet med vad som anförts i den allmänna motiveringen (avsnitt 5.3) har i andra stycket gjorts ett tillägg som innebär att för det inlösningsförfarande som det här är fråga om inte gäller någon bestämd tid inom vilken skiljedom måste meddelas (jfr 18 § andra stycket lagen om skiljemän).

19 kap. 1 §

I paragrafen, som innehåller straffbestämmelser, har i första stycket 3 endast gjorts den ändringen att såsom straffbart område i fråga om 8 kap. 9 § uttryckligen anges brott mot första stycket andra eller tredje meningen.

Ikraftträdandet

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 1978. Särskilda övergångsbestämmelser behövs inte.

7.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1919: 426) om flottning i allmän flottled

39 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om styrelseledamöter i flottningsförening. Enligt första stycket väljs styrelsen på flottningsstämma. Det erinras dock om att länsstyrelsen kan utse en styrelseledamot enligt 40 §. Denna erinran har nu utvidgats att avse också de nya bestämmelserna i 40 a § om styrelserepresentation för de anställda.

Flottningslagens bestämmelser om styrelseledamot och ersättare för sådan ledamot gäller också arbetstagarrepresentant, jfr 8 § lagen om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar och 49 § flottningslagen. Enligt 39 § andra stycket flottningslagen får till styrelseledamot utses annan person än flottande. Ledamot av styrelsen skall enligt tredje stycket vara här i riket bosatt svensk medborgare, om inte regeringen för särskilt fall medger undantag. Enligt fjärde stycket får styrelseledamot, även om den tid för vilken han utsetts inte har gått till ända, skiljas från uppdraget genom beslut av den som utsett honom.

40 a §

I denna paragraf har införts erforderliga bestämmelser om arbetstagarrepresentanter i flottningsförening (se avsnitt 5.4).

Enligt *första stycket första meningen* skall i fråga om flottningsförening lagen om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar gälla i tillämpliga delar. Koncernförhållanden

förekommer inte för flottningsförening och bestämmelserna om moderföretag i den nämnda lagen blir alltså inte tillämpliga. Någon motsvarighet till 9 § i den nämnda lagen behövs inte heller (jfr 34 § andra stycket 4 flottningslagen).

Enligt 18 § första stycket lagen om styrelserepresentation för de anställda gäller följande. Skulle styrelserepresentation för de anställda medföra väsentlig olägenhet för aktiebolag på grund av att (1) styrelsens sammansättning är beroende av politiska styrkeförhållanden eller av förhållande mellan olika aktieägare eller aktiegrupper, som framgår av bolagsordningen, avtal eller annan omständighet, eller (2) bolagsordningen innehåller föreskrift om särskild röstmajoritet vid fattande av styrelsens beslut, kan undantag medgivnas från den nämnda lagen, om olägenheten ej kan undanröjas på annat sätt. Enligt andra stycket äger första stycket motsvarande tillämpning på ekonomisk förening. Med förhållande som avses i första stycket 1 jämföras därvid förhållande mellan olika intressentgrupper inom föreningen. Undantag skall enligt 18 § tredje stycket förenas med villkor om åtgärder som på annat sätt tillgodoser arbetstagarnas intresse av insyn och inflytande i fråga om företagets verksamhet.

Enligt 19 § lagen om styrelserepresentation för de anställda äger bestämmelserna i 18 § motsvarande tillämpning, om olägenhet som där sägs skulle uppkomma genom att styrelserepresentation för de anställda införs i företag där staten har utsett offentlig styrelseledamot enligt lagen (1976: 350) om styrelserepresentation för samhället i aktiebolag, ekonomiska föreningar och stiftelser.

Sistnämnda lag är inte tillämplig på flottningsförening. Däremot kan länsstyrelsen utse offentlig styrelseledamot enligt 40 § flottningslagen. I första stycket andra meningen av förevarande paragraf har därför upptagits en bestämmelse som beaktar detta förhållande.

Enligt 23 § lagen om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar skall i anmälan om styrelsens sammansättning enligt 8 kap. 15 § ABL eller 37 § lagen (1951: 308) om ekonomiska föreningar anges om ledamot eller suppleant har utsetts enligt lagen om styrelserepresentation. En motsvarighet till denna bestämmelse har tagits in i andra stycket av förevarande paragraf. I anmälan om styrelsens sammansättning enligt 41 § flottningslagen skall sålunda anges om arbetstagarrepresentant har utsetts. Arbetstagarrepresentants namn och adress skall tas in i den förteckning över allmänna flottleder som länsstyrelsen skall föra enligt 76 a § flottningslagen (i lydelse enligt SFS 1977: 671).

Ikraftträdandet

Lagen föreslås träda i kraft den 1 januari 1978. Särskilda övergångsbestämmelser behövs inte.

7.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1976: 351) om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar

Förevarande lag anger f. n. uttömmande vilka företag lagen är tillämplig på. För att klargöra att lagen gäller även flottningsföreningar har en erinran härom tagits in i ett nytt andra stycke i 1 §.

8 Hemställan

Jag hemställer att lagrådets yttrande inhämtas över förslagen till

1. lag om ändring i aktiebolagslagen (1975: 1385),
2. lag om ändring i lagen (1919: 426) om flottning i allmän flottled,
3. lag om ändring i lagen (1976: 351) om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar.

9 Beslut

Regeringen beslutar i enlighet med föredragandens hemställan.

Bilaga 1
Promemorieförslagen

1.3 Förslag till

Lag om ändring i aktiebolagslagen (1975: 1385)

Härigenom föreskrives att 12 kap. 7 § aktiebolagslagen (1975: 1385) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

12 kap.

7 §

Aktiebolag får ej lämna penninglån till den som äger aktie i eller är styrelseledamot eller verkställande direktör i bolaget eller annat bolag i samma koncern. Detsamma gäller i fråga om penninglån till

1. den som är gift med eller är syskon eller släkting i rätt upp- eller nedstigande led till aktieägare, styrelseledamot eller verkställande direktör,
2. den som är besvägrad med sådan person i rätt upp- eller nedstigande led eller så att den ene är gift med den andres syskon, eller
3. juridisk person över vars verksamhet person som nämnts ovan har ett bestämmande inflytande.

Bestämmelserna i första stycket gäller ej om

1. gäldenären är kommun eller landstingskommun,
2. gäldenären är företag i koncern i vilken det långivande bolaget ingår,
3. gäldenären driver rörelse och lånet betingas av affärsmässiga skäl samt är avsett uteslutande för gäldenärens rörelse, eller
4. gäldenären eller honom närstående fysisk eller juridisk person som avses i första stycket 1—3 är aktieägare samt det sammanlagda aktieinnehavet ej uppgår till en procent av aktiekapitalet i bolaget eller, om bolaget ingår i koncern, i koncernbolagen. Första stycket tillämpas dock, om gäldenären eller juridisk person över vars verksamhet han har ett bestämmande inflytande eller båda tillsammans äger mer än 500 aktier i bolaget eller, om bolaget ingår i koncern, i koncernbolagen.

Aktiebolag får icke lämna penninglån i syfte att gäldenären eller honom närstående fysisk eller juridisk person som avses i första stycket 1—3 skall förvärva aktier i bolaget eller annat bolag i samma koncern.

Bestämmelserna i denna paragraf om förbud mot penninglån äger motsvarande tillämpning i fråga om ställande av säkerhet.

Med äktenskap likställes äktenskapsliknande samlevnad, om de sammanlevande är ogifta och tidigare har varit gifta med varandra eller har eller har haft barn gemensamt.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1979.

Bestämmelserna i 11 kap. 8 § första stycket 4 tillämpas även i fråga om

penninglån som lämnats och ansvarsförbindelser som ingåtts före lagens ikraftträdande under förutsättning att lånet eller förbindelsen är av det slag som avses med förbudet i 12 kap. 7 § i dess nya lydelse. Uppgift om lånet eller ansvarsförbindelsen skall även lämnas i förteckning som avses i 12 kap. 9 §.

Bestämmelsen i 12 kap. 9 § första stycket fjärde meningen äger, såvitt avser samlevnadsfallen, ej tillämpning på lån och ansvarsförbindelser som bolaget lämnat före ikraftträdandet.

1.4 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1919: 426) om flottning i allmän flottled

Härigenom föreskrives i fråga om lagen (1919: 426) om flottning i allmän flottled

dels att 39 § skall ha nedan angivna lydelse,

dels att i lagen skall införas en ny paragraf, 40 a §, av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Styrelse väljes å flottningsstäm-
ma, dock att en ledamot därav kan
efter ty i 40 § stadgas utses på an-
nat sätt.

Till styrelseledamot må utses annan person än flottande.

Ledamot av styrelsen skall vara
här i riket bosatt svensk medbor-
gare, där ej för särskilt fall *Ko-
ningen* medgiver undantag.

Styrelseledamot må, ändå att den tid, för vilken han blivit utsedd, ej gått till ända, skiljas från uppdraget genom beslut av den, som utsett honom.

Avgår av föreningen vald styrelseledamot, innan den tid, för vilken han blivit vald, gått till ända, och finnes ej ersättare, åligger det övriga styrelseledamöter, såframt styrelsen ej är beslutför med kvarstående ledamöter eller enligt reglementet fulltalig styrelse alltid skall förefinnas, att ofördröjligen föranstalta om val av ny ledamot.

Föreslagen lydelse

39 §

Styrelse väljes å flottningsstäm-
ma. Av 40 och 40 a §§ följer dock
att styrelseledamot kan utses på an-
nat sätt.

Ledamot av styrelsen skall vara
här i riket bosatt svensk medbor-
gare, där ej för särskilt fall *rege-
ringen* medgiver undantag.

40 a §

*I fråga om flottningsförening
skall lagen (1976: 000) om styrel-
serepresentation för de anställda i
aktiebolag och ekonomiska för-
eningar gälla i tillämpliga delar.
Bestämmelserna i 18 § nämnda lag
äger motsvarande tillämpning, om
olägenhet som där sägs skulle upp-
komma genom att styrelsepresen-
tation för de anställda införs i flott-*

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

*ningsförening där länsstyrelsen har utsett styrelseledamot enligt 40 §.
I anmälan om styrelsens sammansättning enligt 41 § skall anges om arbetstagarrepresentant har utsetts.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1978.

1.5 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1976: 000) om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar

Härigenom föreskrives att 1 § lagen (1976: 000) om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse*¹

Föreslagen lydelse

1 §

Denna lag syftar till att de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar genom styrelserepresentation skall beredas insyn och inflytande i fråga om företagets verksamhet.

Att lagen gäller i tillämpliga delar i fråga om flottningsförening följer av 40 a § lagen (1919: 426) om flottning i allmän flottled.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1978.

¹ Lydelse enligt prop. 1975/76: 166.

1976-10-01

Bilaga 2
Transumt av
organisationernas
skrivelse

Till Justitiedepartementet

Aktiebolagslagen (1975: 1385)

III. Skyddet för innehavare av konvertibla skuldebrev respektive skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning i händelse av aktiekapitalökning m. m.

I 5 kap. 4 § första stycket 8 ABL föreskrives att beslut om emission av konvertibla skuldebrev respektive skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning skall ange den rätt, som skall tillkomma innehavarna av sådana skuldebrev bl. a. för den händelse aktiekapitalet ökas eller nya konvertibla skuldebrev eller skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning utges. Bestämmelsen motsvarar 5 § första stycket 8 i 1973 års lag om konvertibla skuldebrev m. m.

I villkoren för de publika konvertibla skuldebrev, som emitterats sedan 1973 års lag trädde i kraft, har denna fråga såvitt här är av intresse reglerats på så sätt, att vid beslut om aktiekapitalökning etc. mot kontant betalning skuldebrevsinnehavarna skall ges samma företrädesrätt att teckna nya aktier etc., som enligt beslutet må tillkomma aktieägarna (här kallad huvudregeln). Då det emellertid inte bedömts som helt oomtvistligt att en sådan regel äger rättslig verkan, har i lånevillkoren intagits supplementärregler innefattande komplicerade omräkningar av konverteringskursen. Se Svenska Cellulosa Aktiebolagets SCA bifogade beslut om erbjudande till aktieägarna i Mölnlycke AB.¹

Anledningen till att man inte ansett sig kunna med full säkerhet utgå från att huvudregeln är invändningsfri från rättsliga utgångspunkter har varit föreställningen att en tidigare bolagsstämma inte genom beslut skulle kunna binda en senare. Ett adopterande av huvudregeln innebär ju att den bolagsstämma, som beslutar om utgivande av de konvertibla skuldebreven, samtidigt i viss mån fattar beslut om avvikelse från den företrädesrätt, som enligt 4 kap. 2 § och 5 kap. 2 § ABL (och motsvarande stadganden i nu gällande lag) tillkommer aktieägarna vid kontantemission, såvida annat ej bestämmes i kontantemissionsbeslutet eller föreskrivits i bolagsordningen.

¹ Bilagan har uteslutits här.

A andra sidan har föredraganden i propositionen med förslag till 1973 års lag (prop. 1973: 93) gjort ett uttalande som tyder på att lagstiftaren är införstådd med att ett beslut om emission av konvertibla skuldebrev respektive skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning får en utformning, som synes innebära att man på visst sätt binder en senare bolagsstämma. I propositionen (s. 105) anförs sålunda såsom exempel på hur man kan skydda skuldebrevsinnehavarna i händelse av fusion, att dessa i emissionsbeslutet tillförsäkras samma rätt som aktieägarna i bolaget, dvs. skuldebrevsinnehavarna kan berättigas erhålla aktier i det bolag vari bolaget uppgår. Ett fusionsavtal skall ju i princip godkännas av bolagsstämman i det överlåtande bolaget. Utformas skyddsregeln i emissionsbeslutet på sätt föredraganden angivit, innebär detta att den bolagsstämma, som har att ta ställning till ett fusionsavtal, visserligen kan avvisa detta i dess helhet men den är förhindrad att enbart underkänna den del av fusionsavtalet, som ger skuldebrevsinnehavarna rätt att erhålla aktier i det övertagande bolaget.

I nyssnämnda proposition har föredraganden konstaterat att ett skydd för skuldebrevsinnehavarna i händelse av bl. a. aktiekapitalökning kan åstadkommas genom föreskrift i lånevillkoren om justering av konverteringskursen respektive kursen för nyteckning. Detta torde dock få fattas enbart som ett exempel och synes ej behöva förstås så, att andra vägar skulle vara uteslutna. Det synes också svårt att finna några sakligt vägande skäl mot att kunna tillerkänna även skuldebrevsinnehavarna företrädesrätt till aktieteckning vid kontantemissioner.

Innebörden av det ovan sagda är att, även om starka skäl synes tala för att vad ovan kallats huvudregeln är rättsligt giltig, ett visst mått av osäkerhet ändå råder på denna punkt. Denna osäkerhet upplevs som besvärande, eftersom den innebär att, om man väljer att inta huvudregeln i emissionsvillkoren, man knappast anser sig kunna underlåta att också införa supplementärregler, vilka med nödvändighet blir komplicerade och svårförståeliga för en större allmänhet.

Med hänsyn härtill och då huvudregeln ansetts innebära praktiska fördelar, hemställer organisationerna att i ABL införes ett förtydligande, så att det klart framgår, att i beslut om emission av konvertibla skuldebrev och skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning får föreskrivas att skuldebrevsinnehavarna — vid kontantemission av nya aktier och av nya skuldebrev av nämnda slag — skall äga företrädesrätt att teckna nya aktier respektive nya skuldebrev. Detta synes kunna åstadkommas genom ett tillägg till 4 kap. 2 § av förslagsvis följande lydelse:

”... eller följer av beslut som avses i 5 kap. 4 § första stycket 8”.

1977-09-05

Bilaga 3

Till Justitiedepartementet

Aktiebolagslagen (1975: 1385)

Sedan den nya aktiebolagslagen trätt i kraft 1.1.1977 har vid lagens tillämpning vissa olägenheter och oklarheter uppenbarats. Sveriges Industriförbund och Föreningen Auktoriserade Revisorer FAR, nedan kallade organisationerna, vill härmed ange några sådana punkter där riksdagen enligt organisationernas mening bör föreläggas ändringsförslag.

1. Redovisning av vissa delägda bolag i koncernredovisningen (1 kap. 2 § samt 11 kap. 10, 11 §§)

Organisationerna har i samband med lagutskottets behandling av propositionen 1975: 103 om ny aktiebolagslag och remissyttranden över förslaget till ny lag om ekonomiska föreningar (Ds Ju 1976: 11) framfört erinringar mot ett uttalande av föredraganden i ovannämnda proposition, s. 279, att företag som av andra bolag ägs till lika delar och där ägarna endast gemensamt kan besluta, dvs. där ingen av ägarna har positivt bestämmande inflytande, skall såsom dotterbolag tas in i ägarernas koncernredovisning.

Organisationerna har sålunda ansett att motivuttalandet strider mot lagtexten i 1 kap. 2 §, där koncernbegreppet definieras, samt att den i uttalandet angivna lösningen dessutom är olämplig ur flera synvinklar. FARs styrelse har med anledning härav sett sig nödsakad att publicera ett särskilt yttrande, där föreningen tar avstånd från motivuttalandet. Till närmare utveckling av organisationernas mening i denna fråga får hänvisas till organisationernas remissyttranden över förslaget till ny föreningslag, vilka bifogas.¹

Den situation som uppkommit, där man bland lagens tillämpare således anser motiv strida mot lagtext och därför ej förtjäna avseende är otillfredsställande och skapar osäkerhet om rättsläget. Organisationerna hemställer därför att åtgärder nu vidtages för att slå fast, att lagtexten äger vitsord enligt sin ordalydelse.

2. Tiden för skiljemannaavgörande vid tvångsinlösen av aktier (14 kap. 9 §)

I 14 kap. 9 § stadgas, att tvist huruvida rätt eller skyldighet till inlösen av minoritetsaktier föreligger eller om lösenbeloppet skall prövas av

¹ Bilagorna har uteslutits här.

tre skiljemän enligt lagen 1929: 145 om skiljemän. Enligt sistnämnda lag, 18 §, skall avgörande meddelas inom sex månader.

Regeln om sex månaders handläggningstid kan dock ej efterlevas. Det har nämligen visat sig att redan de preliminära, som enligt 14 kap. 10 § skall inleda ett inlösningsförfarande, i praktiken tar så lång tid, att större delen av de sex månaderna är konsumerade innan förfarandet inför skiljemännen över huvud taget kan påbörjas. Då utredning genom sakkunniga därefter skall göras beträffande aktievärdena, åtgår ytterligare avsevärd tid.

Enligt organisationernas mening bör vid skiljemannaförfarande enligt 14 kap. 9 § någon tidsgräns icke uppställas. Visserligen kan mot detta invändas, att en part vid oskäligt dröjsmål från skiljenämndens sida kan ha intresse av möjligheten att vända sig till någon annan instans för att få frågan avgjord. Ett medel för påskyndande finns dock redan i och med att parten enligt 10 § i skiljemannalagen kan få skiljeman som inte befattar sig med arbetet "på sätt för dess vederbörliga fortgång kräves" skild från uppdraget av överexekutor och annan skiljeman utsedd. Till ledning för vad som krävs av en skiljeman kan hänvisas till 13 § i samma lag, där det stadgas att skiljemännen bl. a. skall handlägga saken skyndsamt. Vidare bör beaktas vad föredraganden understryker i propositionen s. 317 och 532, nämligen det olämpliga i att en tvistefråga riskerar att prövas i skiljenämnd samt därutöver tre domstolsinstanser. Föredraganden anför i samband därmed att eftersom värderingsfrågor ofta kräver särskild sakkunskap ter det sig lämpligast att tvister avgörs av skiljemän. Man har anledning anta, fortsätter föredraganden, att en skiljenämnds avgöranden är materiellt lika rättvisande som det en allmän domstol kan förväntas uppnå.

Mot bakgrund av dessa uttalanden av föredraganden och den ovan påpekade rätten att hos överexekutor påkalla entledigande av skiljeman vid oskäligt dröjsmål, framstår enligt organisationernas mening rätten för part att i nu aktuella fall väcka talan vid allmän domstol om skiljenämndsavgörande dröjer såsom en obehövligen och egentligen oönskad nödutväg.

Härtill kommer svårigheter att bestämma en generellt lämplig yttersta tidsgräns för skiljeavgörandet. Av bifogade sammanställning¹ över handläggningstider m. m. i tretton mål om tvångsinlösen av dotterbolagsaktier, vari professor Knut Rodhe varit eller är ordförande i skiljenämnd, framgår sålunda att tiden från påkallad inlösen till avgiven skiljedom i allmänhet varierar mellan ett och tre år. I ett fall har hittills drygt tre och ett halvt år använts. (Angående skiljenämnds-förfarandet får här vidare hänvisas till en nyligen publicerad uppsats av professor Rodhe i Tidskrift för Sveriges Advokatsamfund, nr 6/1977 s. 249—255.)

Med anledning av vad här anförts hemställer organisationerna att

¹ Bilagan har uteslutits här.

tidsgränsen för skiljenämndsavgöranden i fall som avses i 14 kap. 9 § borttages.

3. Angivande i förvaltningsberättelsen av avtal mellan aktiebolag och dess ägare (11 kap. 9 §)

I 11 kap. 9 § stadgas ,att i fåmansbolagens offentliga årsredovisning en särskild redogörelse som anger ingångna avtal och andra därmed jämförliga förhållanden mellan bolaget och dess aktieägare skall fogas till förvaltningsberättelsen. Bestämmelsen infördes i lagen för att tillgodose skattemässiga önskemål. Numera har emellertid en motsvarande bestämmelse införts i 30 § 3 mom. taxeringslagen. Därmed saknas sålunda skäl att ha bestämmelsen kvar i den associationsrättsliga lagstiftningen. Organisationerna hemställer därför att bestämmelsen måtte utgå i aktiebolagslagen.

4. Underlag för beslut vid fondemission (4 kap. 4 och 16 §§)

I 4 kap. 4 § ges regler om vilken information som skall hållas tillgänglig för aktieägarna innan beslut om nyemission fattas. I 16 § samma kapitel ges regler om vad som skall iaktas vid fondemission. Vilka handlingar som skall hållas tillgängliga för aktieägarna vid fondemission anges emellertid icke. Enligt 10 § aktiebolagsförordningen skall dock vid registrering av fondemission hos patent- och registreringsverket handlingar som motsvarar vad som enligt 4 kap. 4 § krävs vid nyemission bifogas registreringsansökan. Osäkerhet har därför uppstått om huruvida lagstiftaren verkligen avsett att frångå aktiebolagsutredningens förslag, där en gemensam bestämmelse reglerade vad som skulle presenteras för aktieägarna vid ny- och fondemission. Organisationerna hemställer att ett klarläggande görs i denna fråga och att aktiebolagslagen och aktiebolagsförordningen därvid bringas till överensstämmelse.

5. Anmälan av likvidationsbeslut från likvidatorerna till bolagsbyrån (13 kap. 15 §)

Enligt 13 kap. 15 § tredje stycket skall, om bolag i likvidation ej har tillgångar som täcker likvidationskostnaderna, rätten på anmälan av likvidatorerna förklara att likvidationen skall nedläggas och bolaget anses upplöst. Rätten skall för registrering underrätta registreringsmyndigheten om förklaringen.

Vid likvidation skall likvidatorerna normalt enligt 10 § samma kapitel genast anmäla likvidationsbeslutet för registrering. I nyssnämnda fall skall dock enligt kapitlets 15 § tredje stycke 8—14 §§ ej äga tillämpning. Detta torde få tydas så, att likvidatorerna ej är tvingade att an-

måla likvidationsbeslutet enligt 10 § i dessa fall. Efter påpekande från bolagsbyrån vill organisationerna fästa departementets uppmärksamhet på att man genom bestämmelsernas utformning i nu behandlade situationer icke får säkerställt en kontroll av att likvidationsbeslutet överensstämmer med aktiebolagslagen och bolagsordningens föreskrifter. Rätts-säkerhetsskäl talar dock för att bolagsbyrån, som besitter erforderlig kompetens härför, även här bör göra en sådan kontroll i samband med likvidationen, då det eljest icke kan uteslutas att rätten enligt 5 § tredje stycket förklarar bolag upplöst trots att lagligt beslut om likvidation icke har fattats.

6. Emission till underkurs

Mot bakgrund av den ekonomiska utvecklingen, som medfört att även flera börsbolag har eller riskerar att få allvarliga finansiella svårigheter vill organisationerna erinra om de önskemål att öppna möjligheter för aktieemissioner till underkurs i vissa fall, som framförts i skrivelse 28.3.1972 till justitiedepartementet från Sveriges Industriförbund och Svenska Bankföreningen och i skrivelse 24.10.1975 till riksdagens lagutskott från Industriförbundet.

Bilaga 4
De remitterade
förslagen

3 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1976: 351) om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar

Härigenom föreskrives att 1 § lagen (1976: 351) om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Denna lag syftar till att de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar genom styrelserepresentation skall beredas insyn och inflytande i fråga om företagets verksamhet.

Att lagen gäller i tillämpliga delar i fråga om flottningsförening följer av 40 a § lagen (1919: 426) om flottning i allmän flottled.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1978.

LAGRÅDET

Utdrag
PROTOKOLL
vid sammanträde
1977-10-26

Närvarande: f. d. justitierådet Brunberg, justitierådet Hesser, regeringsrådet Petrén, justitierådet Hessler.

Enligt protokoll vid regeringssammanträde den 6 oktober 1977 har regeringen på hemställan av statsrådet Romanus beslutat inhämta lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i aktiebolagslagen (1975: 1385),
2. lag om ändring i lagen (1919: 426) om flottning i allmän flottled,
3. lag om ändring i lagen (1976: 351) om styrelserrepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar.

Förslagen, som finns bilagda detta protokoll, har inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Jan Bökmark.

Förslagen föranleder följande yttranden:

Förslaget till lag om ändring i aktiebolagslagen (1975: 1385)

11 kap.

9 §

Brunberg, Hesser och Petrén:

Enligt departementschefen har ifrågavarande särregel om innehållet i fåmansbolags förvaltningsberättelse föranletts av skattemässiga kontrollönskemål. Dessa har nu på förevarande punkt tillgodosetts i annan ordning. Då fåmansbolag icke eljest i aktiebolagslagen särbehandlas i förhållande till andra aktiebolag är det ur systematisk synpunkt tillfredsställande att särregeln upphäves. I sak gäller redan enligt huvudregeln i paragrafens första mening att, om bolaget och aktieägare med bestämmande inflytande i bolaget ingått avtal med varandra som är av väsentlig betydelse för bolaget, upplysning härom skall lämnas i förvaltningsberättelsen.

Vi lämnar den föreslagna ändringen utan erinran.

Hessler:

I remissen förslås att bestämmelsen om skyldighet i fåmansbolag att lämna redogörelse för ingångna avtal och vissa andra förhållanden mellan aktieägare och bolag skall upphävas. Som skäl anföres att avsikten med bestämmelsen varit att tillgodose skattemässiga kontrollönskemål och att föreskrift i saken nu finns i taxeringslagen.

Av förarbetena till stadgandet framgår ej att bestämmelsen föranletts uteslutande av skattemässiga kontrollskäl. Det framhålls att det ansetts väsentligt att det i fåmansbolag, där ägarnas och bolagets ekonomi ofta

blandas samman, klart framgår av redovisningen i vad mån olika transaktioner företagits mellan bolaget och dess ägare. Denna motivering har tydligen bärkraft ej endast i fråga om staten som skatteborgenär utan även för andra bolagsborgenärer. Dessa senare har inte tillgång till åsyftade, med stöd av bestämmelse i taxeringslagen infordrade uppgifter. Särskilt förefaller det som om det för andra privata borgenärer än institutionella kreditgivare skulle kunna vara av visst intresse att ha tillgång till upplysning om avtal etc. av här ifrågavarande art. "Arrangemang" av skilda slag är ju ingalunda ovanliga i dessa bolag. Även om bestämmelsen må ha tillkommit närmast till följd av önskemål från skattemyndigheternas sida, synes den knappast böra upphävas utan att man åtminstone tar ställning till huruvida den icke alltjämt kan vara av värde för andra borgenärer.

11 §

Lagrådet:

I 1 kap. 2 § aktiebolagslagen definieras koncernbegreppet. Huvudregeln i första stycket är att moder- och dotterföretagsförhållande är för handen, om bolag har mer än hälften av rösterna i det andra företaget. I andra stycket anges koncernförhållande föreligga även i det fall att bolag på grund av aktie- eller andelsinnehav eller avtal har bestämmande inflytande över juridisk person och en betydande andel i resultatet av dess verksamhet.

Till koncernförhållande knyts i lagen en mångfald särskilda regler. Främst är det fråga om redovisningsregler men även i övrigt finns specialregler för koncerner, t. ex. beträffande revision, förvärv av aktier, låneförbud m. m.

Föredragande statsrådet vid aktiebolagslagens tillkomst gjorde i propositionen 1975: 103 s. 279 ett uttalande rörande s. k. 50/50-bolag, dvs. det fall att två bolag värdera har halva röstetalet i ett tredje företag. Klart är ju att om enligt avtal mellan ägarbolagen det ena har rätt att i allo bestämma över det gemensamt ägda företaget, moder—dotterföretagsförhållande föreligger mellan dessa företag. Enligt nyssnämnda uttalande av föredragande statsrådet skulle emellertid, för den händelse ägarparterna endast tillsammans kan besluta i det gemensamt ägda företagens angelägenheter, båda parterna vid tillämpningen av koncernreglerna vara att anse som moderbolag. Det skulle alltså här finnas flera moderbolag till ett och samma dotterföretag.

De organisationer som framlagt förslag om åtskilliga av de lagändringar varom nu är fråga har ansett, att berörda motivuttalande strider mot lagtexten i 1 kap. 2 § aktiebolagslagen och att dessutom den i uttalandet angivna lösningen är olämplig. Den ena organisationen, Föreningen Auktoriserade revisorer, har publicerat ett yttrande, där man tar avstånd från motivuttalandet och förklarar, att enligt föreningens mening lagtexten, inte motivuttalandet bör vara vägledande. Det påpekas av föreningen även, att uttalandet skulle strida mot internationell praxis och kunde leda till ett olämpligt och missvisande resultat.

I remissprotokollet förklarar sig departementschefen inte finna anledning till någon erinran mot vad som sagts i det nämnda uttalandet om innebörden av koncernbegreppet. Utgående från denna uppfattning om innebörden av gällande rätt föreslår departementschefen nu ifråga-

varande regel om avvikelse från koncernredovisningsreglerna, vilken är avsedd att kunna tillämpas just vid de hälftenägda företagen.

Efter lagrådets mening är rådande läge i fråga om koncernbegreppet ej tillfredsställande. Klart synes vara, att ordalydelsen i stadgandet, enligt vilken för fall som nu är aktuellt krävs, utom annat, ”bestämmande inflytande”, närmast ger vid handen, att bolag som ej på egen hand utan endast tillsammans med annat bolag kan besluta rörande det ägda företaget, ej blir moderbolag. Annat skulle gälla endast om man med uttrycket ”bestämmande inflytande” kan avse även ett blott negativt bestämmande, dvs. möjlighet att utöva vetorätt. En sådan läsning av det ifrågavarande uttrycket måste i allt fall anses avvika från vedertaget språkbruk.

I en uppsats med titeln ”Till begreppet moder- och dotterbolag” (Tidskrift utgiven av Juridiska Föreningen i Finland 1973 s. 225 ff.) synes professor Håkan Nial — framstående kännare av aktiebolagsrätten — beträffande 1944 års aktiebolags på förevarande punkt helt överensstämmande stadgande (221 § 1 mom. första stycket), utgå från att i 50/50-fallet moder- och dotterbolagsförhållande ej uppkommer med mindre det ena företaget har en säker möjlighet att behärska det ägda företaget och att alltså ett av de aktieägande bolagen avtalsvis skall ha tillförsäkrats det avgörande inflytandet (a. u. s. 233, 237). Nial framhåller även, att — med hänsyn till de allvarliga påföljder som kan inträda vid överträdelse av koncernreglerna — koncernbegreppet bör tolkas restriktivt (a. u. s. 228, 233).

Som förut angivits har vidare revisorsföreningen tagit avstånd från motivuttalandet. Organisationernas önskemål på nu ifrågavarande punkt går ut på att åtgärder skall vidtas för att slå fast ”att lagtexten äger vitsord enligt sin ordalydelse”.

I belysning av vad sålunda anförts måste man enligt lagrådets mening räkna med att, trots uttalandena av föredragande statsrådet vid lagens tillkomst och av departementschefen i nu förevarande ärende, domstol i en framtid kan komma till resultatet, att koncernförhållande ej är för handen i 50/50-fallet. Särskilt kan man härvidlag peka på synpunkten, att skäl kan tänkas tala för att man tillämpar bestämmelserna om när koncernförhållande är för handen restriktivt.

Under alla förhållanden måste sägas att rättsläget innan något domstolsavgörande träffats — vilket ju kan komma att dröja — präglas av ovisshet. Att detta innebär avsevärda olägenheter är uppenbart. Vare sig man nu vill, att de olika reglerna om koncerner skall tillämpas — eventuellt med vissa undantag — på här berörda rättsbildning, eller man vill att så ej skall ske, synes i hög grad önskvärt att rättsläget klar göres genom en uttrycklig lagbestämmelse.

Det må tilläggas att även om det tillägg i 11 kap. 11 § tredje stycket varom nu är fråga göres och till följd därav avvikelse från koncernredovisningsreglerna är att göra i vissa hithörande fall, frågan om koncernbegreppets innebörd såvitt nu är i fråga uppenbarligen ej därmed kommer att sakna praktisk betydelse. Som redan framhållits finns, vid sidan av redovisningsreglerna, åtskilliga andra — delvis straffsanktionerade — regler, rörande vilkas tillämpning företagsledningarna har att besluta.

12 kap.

7 §

Lagrådet:

Det i ifrågavarande lagrum intagna förbudet att lämna penninglån och ställa säkerhet syftar till att bereda skydd åt aktiebolagets borgenärer och att förhindra skatteflykt. Den krets av personer som förbudet avser har gjorts ganska vid. Kretsen omfattar sekundärt även den som är gift med någon av de personer som primärt inordnats i den med förbudet avsedda gruppen. På önskan av riksdagen är nu syftet att kretsen ytterligare vidgas att gälla även den som genom äktenskapsliknande samlevnad är förbunden med någon inom kretsen i samma mån som make eller maka till sådan person tillhör denna. Den som bor samman med annan i äktenskapsliknande samlevnad skulle med andra ord likställas med den som är gift med vederbörande.

I det remitterade förslaget har man valt att i detta syfte bruka det s. k. skatterättsliga familjebegreppet. Med utgångspunkt härifrån föreslås att ett nytt femte stycke fogas till lagrummet enligt vilket med äktenskap skall jämföras samboende, om de sammanlevande tidigare varit gifta med varandra eller har eller har haft barn gemensamt.

Denna lösning kan knappast betecknas som rationell. Med hänsyn till lagrummets ändamål att skydda bolagets borgenärer och hindra skatteflykt synes ej motiverat att utvidga kretsen av förbjudna låntagare just till sådana sammanboende vilka tidigare varit gifta eller som har gemensamma barn. Lika goda skäl kan anföras för att förbudet skall gälla även andra sammanboende.

Det gäller emellertid här att finna några enkelt konstaterbara kriterier för sammanboende. Vidare är önskvärt att icke belasta lagstiftningen med nya legaldefinitioner på sammanboende utöver dem som redan existerar. Med beaktande härav finner lagrådet sig kunna godtaga den i remissen föreslagna regeln.

Petrén:

Av departementschefens anförande i lagrådsremissen framgår att han i uttrycket i gällande lagtext "lämna penninglån" inkluderar även medgivande av substitution av en gäldenär med en annan i redan existerande låneförhållanden.

Att bolag lämnar sådant medgivande är i och för sig icke ett praktiskt fall. Det torde exempelvis ej sällan bli aktuellt vid överlåtelse av en rörelse driven av en fysisk person i aktiebolagsform. Det kan bland aktiebolagets tillgångar finnas en skuldförbindelse med aktieägaren som gäldenär. Rörelsen kan då överlåtas genom att den gamle rörelseidkaren försäljer sina aktier i bolaget till den nye. Köparen kan i detta läge vilja erlagga en del av köpelikviden genom att överta betalningsansvaret för det redan existerande lånet från den tidigare aktieägaren. Bolaget har då att som borgenär medge denna substitution av gäldenär. Det finns också fall då en tidigare aktieägare är beredd att gå in och ta över en utomstående mindre solvent gäldenärs låneskuld till aktiebolaget för att förbättra aktiebolagets kreditmöjligheter. Även i detta fall måste aktiebolaget lämna medgivande till substitutionen. I situationer av denna art skulle med departementschefens tolkning av lagrummet den som för bolagets räkning medger substitution av den tidigare gäldenären med en annan i de redan existerande låneförhållan-

dena göra sig skyldig till en enligt 19 kap. 1 § aktiebolagslagen straffbar gärning.

Regeringsrätten har i ett den 3 oktober 1977 avgjort mål (nr H 15-1977) vid tillämpning av 35 § 1 a mom. kommunalskattelagen tolkat uttrycket "lämna penninglån" i 12 kap. 7 § aktiebolagslagen så att detta ansetts inkludera även medgivande till substitution av gäldenär. Det synes mig emellertid tveksamt om denna tolkning kan vidhållas i ett brottmål enligt 19 kap. 1 § aktiebolagslagen där principen nullum crimen sine lege måste tillämpas strikt och någon analogivis utsträckt tolkning av begreppet "lämna penninglån" ej är möjlig.

Av anförda skäl bör, om lagstiftaren avser att även medgivande till substitution av gäldenär skall omfattas av förbudet i 12 kap. 7 § aktiebolagslagen, detta stadgande kompletteras med en uttrycklig regel där-om.

Till det verkliga behovet av en dylik komplettering ställer jag mig dock tveksam. Låneförbudet avser att förhindra att bolaget avtappas kontanta medel. I substitutionsfallen är ju ej fråga härom. Bolaget har då redan lämnat lånet och någon förändring i bolagets likviditet inträffar ej genom utbytet av gäldenär. Behov av kontroll föreligger i förevarande sammanhang endast om medgivandet innebär att en solvent gäldenär ersättes med en insolvent. Om risken för sådana transaktioner är så stor, att med hänsyn härtill alla ett aktiebolags medgivanden till gäldenärsutbyte som berör personer tillhörande den i 12 kap. 7 § aktiebolagslagen angivna personkretsen måste förbjudas, är ett rättspolitiskt spörsmål, som undandrar sig mitt bedömande.

8 §

Petrén:

Under hänvisning till vad jag ovan anförde under 12 kap. 7 § aktiebolagslagen vill jag framhålla att, om även medgivande till utbyte av gäldenär skall läggas in under förbudet i nyssnämnda lagrum, den dispensprövning som är möjlig enligt 12 kap. 8 § nämnda lag måste bli liberal i dessa fall. I princip bör sådan ansökan om dispens bifallas, om icke utbyte av gäldenär kan innebära risk för att bolagets solvens försvagas genom utbytet eller om något otillbörligt syfte med utbytet skulle föreligga.

14 kap.

9 §

Lagrådet:

I motiveringen till den ändring som föreslås i detta lagrum diskuteras frågan om en bestämd tidsgräns för skiljemännens avgörande av tvisten helt kan undvaras. Det framhålles att skiljemannalagen bereder part viss möjlighet att, om skiljemännen icke skulle sköta handläggningen av målet med önskvärd skyndsamhet, likväl få ett avgörande till stånd inom sexmånadersfristen. Det kan tilläggas, att om det i stället är motparten som förhålar målet, en utväg anvisas i 14 § skiljemannalagen enligt vilken i dylikt fall tvisten kan avgöras ehuru motparten ej slutfört sin talan.

Förslaget till lag om ändring i lagen (1919: 426) om flottning i allmän flottled

Lagrådet:

Förslaget lämnas utan erinran.

Förslaget till lag om ändring i lagen (1976: 351) om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar

Lagrådet:

Enligt förslaget införes i 1 § andra stycket en bestämmelse om att lagen enligt vad som följer av 40 a § flottningslagen är tillämplig även i fråga om flottningsföreningar. Bestämmelsen har ej någon materiell innebörd utan är endast avsedd att utgöra en erinran om innehållet i den sistnämnda paragrafen. Hänvisningar av liknande slag förekommer ibland för att erinra om att något i vederbörande lag behandlat ämne är föremål för ytterligare reglering på annat håll, se t. ex. 70 § tredje stycket flottningslagen. Lagen om styrelserepresentation behandlar emellertid ej i något avseende flottningsföreningar och en erinran av nu föreslaget innehåll faller därför utanför ramen för lagen. Lagrådet avstyrker den föreslagna lagändringen.

JUSTITIEDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1977-10-27

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, statsråden Bohman, Ahlmark, Romanus, Turesson, Gustavsson, Mogård, Olsson, Dahlgren, Åsling, Söder, Troedsson, Mundebo, Krönmark, Ullsten, Burenstam Linder, Wikström, Johansson, Friggebo

Föredragande: statsrådet Romanus

Proposition om ändring i aktiebolagslagen (1975: 1385) m. m.

Föredraganden anmäler lagrådets yttrande¹ över förslag till

1. lag om ändring i aktiebolagslagen (1975: 1385),
2. lag om ändring i lagen (1919: 426) om flottning i allmän flottled,
3. lag om ändring i lagen (1976: 351) om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar.

Föredraganden redogör för lagrådets yttrande och anför.

Förslaget till lag om ändring i aktiebolagslagen

Lagrådet uppehåller sig utförligt vid tolkningen av koncernbegreppet i 1 kap. 2 §, såvitt avser vissa gemensamt ägda företag, bl. a. s. k. 50/50-bolag. Lagrådet menar att rättsläget präglas av ovisshet och bör klargöras genom en uttrycklig lagbestämmelse. Enligt min mening behövs det dock inte någon lagändring. Genom gällande lagtext, kompletterad med de motivuttalanden som har gjorts såväl i remissprotokollet som i föregående lagstiftningsärende, får det anses klarlagt att koncernförhållande skall anses föreligga i de berörda fallen. Det innebär att de olika bestämmelser i aktiebolagslagen som avser koncern, moderbolag eller dotterbolag skall tillämpas i här aktuella situationer, om annat inte föreskrivs i lagen. Förslaget i remissprotokollet syftar till att undanröja de olägenheter som från redovisningssynpunkt har visats föreligga med den angivna tolkningen av koncernbegreppet. Enligt den föreslagna ändringen i 11 kap. 11 § tredje stycket skall gemensamt ägda företag i den situation som beskrivs i motivuttalandena inte tas med i koncernredovisningen.

I anslutning till 12 kap. 7 § har en ledamot av lagrådet tagit upp den situationen att en ny gäldenär vill överta ett redan lämnat lån. Lagråds-

¹ Beslut om lagrådsremiss fattat vid regeringssammanträde den 6 oktober 1977.

ledamoten har ifrågasatt om inte låneförbudsreglerna i 12 kap. 7 § behöver kompletteras för att täcka detta fall. Enligt min mening behövs dock inte något förtydligande i detta hänseende. Tidigare gjorda motivuttalanden (jfr prop. 1973: 93 s. 145) och den praxis som har utbildats i dispensärenden ger klart vid handen att även övertagande av lån omfattas av låneförbudsreglerna. Som framgår av vad jag har uttalat i remissprotokollet bör emellertid en förhållandevis liberal bedömning kunna ske i dispensärenden som avser gäldenärsbyten.

När det gäller 11 kap. 9 § vidhåller jag min tidigare redovisade uppfattning att den särskilda regeln om fåmansbolag bör utgå.

Vad lagrådet i övrigt anfört vid 12 kap. 7 § och 14 kap. 9 § föranleder ingen särskild kommentar från min sida.

Förslaget till lag om ändring i styrelserepresentationslagen

Lagrådet avstyrker den i remissprotokollet upptagna följdändringen till förslaget om införande av styrelserepresentation för de anställda i flottningsföreningar. Jag biträder lagrådets uppfattning att en särskild erinran om flottningslagen i rubricerade lag är onödig. Efter samråd med chefen för arbetsmarknadsdepartementet föreslår jag att ändringen i styrelserepresentationslagen utgår.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att antaga de av lagrådet granskade förslagen till

1. lag om ändring i aktiebolagslagen (1975: 1385),
2. lag om ändring i lagen (1919: 426) om flottning i allmän flottled.

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredraganden har lagt fram.

Innehåll

Propositionen	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Lagförslag	2
1 Lag om ändring i aktiebolagslagen (1975: 1385)	2
2 Lag om ändring i lagen (1919: 426) om flottning i allmän flottled	8
Utdrag av protokoll vid regeringssammanträde den 6 oktober 1977	10
1 Inledning	10
2 Låneförbudet	11
2.1 Nuvarande ordning	11
2.2 Frågans tidigare behandling	12
2.3 Promemoriaförslaget	15
2.4 Remissyttrandena	16
3 Konvertibla skuldebrev m. m.	17
3.1 Gällande rätt	17
3.2 Organisationernas skrivelse 1976-10-01	18
4 Styrelserepresentation för de anställda i flottningförening	19
4.1 Gällande rätt	19
4.2 Promemoriaförslaget	20
4.3 Remissyttrandena	21
5 Föredraganden	21
5.1 Låneförbudet	21
5.2 Konvertibla skuldebrev m. m.	25
5.3 Andra aktiebolagsrättsliga frågor	29
5.4 Styrelserepresentation för de anställda i flottningförening ..	34
6 Upprättade lagförslag	34
7 Specialmotivering	35
7.1 Förslaget till lag om ändring i aktiebolagslagen (1975: 1385)	35
7.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1919: 426) om flottning i allmän flottled	39
7.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1976: 351) om styrelse- representation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar	41
8 Hemställan	41
9 Beslut	41
<i>Bilaga 1. Promemoriaförslagen</i>	<i>42</i>
<i>Bilaga 2. Transumt av organisationernas skrivelse den 1 oktober 1976</i>	<i>45</i>
<i>Bilaga 3. Organisationernas skrivelse den 5 september 1977</i>	<i>47</i>
<i>Bilaga 4. De remitterade förslagen</i>	<i>51</i>
Utdrag av lagrådets protokoll den 26 oktober 1977	52
Utdrag av protokoll vid regeringssammanträde den 27 oktober 1977	58